

S FÜGGETLEN SZEMLE

IRODALOM

KRITIKA

TUDOMÁNY

IRODALMI FŐMUNKATÁRSÁK:

SIMON ANDOR
HABÁN MIHÁLY
SÁFÁRY LÁSZLÓ

SZERKESZTI

DÉNES BÉLA

SZERKESZTŐSÉG
ÉS KIADÓHIVATAL:
VII, DAMJANICH U. 49
I. EM. TELEFON: 40-9-73
Október 22-től: V., BALATON
UCCA 2. TELEFON: 10-3-80

TARTALOM:

FRANZ WERFEL: Nacionalizmus.
FORGÁCS ANTAL: A hetvenéves Herczeg Ferenc.
HILSCHER REZSŐ: Az önkéntes munkaszolgálatról.
IGNOTUS PÁL: Mi közünk hozzá?
TOTIS BÉLA: Nemzeti népesedéspolitika.
HORNER MIKLÓS: A neo-szocializmus jelentősége.
GODA GÁBOR: Igaz történet egy pesti prófétáról.
SZOBOTKA TIBOR: Tükör.
KOMOR MARGIT: Kaleidoszkop.
JAN CAREK, SIMON ANDOR, HABÁN MIHÁLY, SÁFÁRY LÁSZLÓ, EMBER ERVIN versei.
SIMANDY PÁL, THOMAS MARK, MURANYI ENDRE, HONTI JÁNOS könyvkritikái.
DÉNES BÉLA: Színház, ARION: Képzőművészet, JUSTUS GYÖRGY: Zene.

A hetvenéves

Irtá: Forgács Antal Herczeg Ferenc

Nehéz írni oly íróról, aki első könyvével egyidejűleg jelent meg társasági és politikai életünkben s aki 50 esztendő írói pályafutása alatt a „hivatalos” irodalom föltétlen elismerése s a felelőtlen gúny és nagyképi litymálás malomkövei közt öröklődött. Foglalkozni kéne egyszer, *Herczeg* esztétikai méltatásán túl, azoknak a társadalmi és politikai erőknél a szerepével, amelyeknek nagyrésztben köszönheti, hogy most, az Akadémia nagydíjával kiüntetve, bevonulhat hivatalos halhatatlansaink sorába. Ne feledjük el, hogy oly írónak állunk szemben, aki társadalmi összeköttetéseit használta fel írói karrierje s írói összeköttetéseit társadalmi karrierje érdekében.

Novellák, regények, drámák és cikkek özöne jelzi *Herczeg Ferenc* írói tevékenységének hosszú idejét. Ir: novellákat, társadalmi regényeket társadalmi drámákat, történelmi regényeket, történelmi drámákat, cikkeket, tanulmányokat és sokoldalú munkássága betetőzéseül hetilapot szerkeszt a „művelt magyar középosztály” számára.

Végigtekintve művei garmadán, meg kell állapítanunk, hogy *Herczeg* nem csak az a „snájdíj” író, akinek a Gyurkovics históriáknál mutatkozik. Mert ő, aki műveinek háromnegyed részében mint szerelmi kalandoskák, férjhezmenési manóverek, hetyeke legénykedések, duhaj kártyacsaták és nagyképi kasznói komplikációk krónikása áll elénk, műveinek egyharmad részében a legnagyobbat akarja a véle egy világnézetű írók között. *Szárnyai Mihály, Tormai Cecil, Csathó Kálmán* és *Pekár Gyula* társaságában, mégis csak *Herczeg* jelenti, legalább szándékaiban, az irodalmat.

Novellák, regények, drámák és tanulmányok! *Herczeg Ferenc* sokoldalú. Sokoldalú, mint az olyan írók általában, akiknek nincs kialakult, körülzárt művészi alkatuk. Sokoldalú, de csak úgy mint a víz, amely mindig az edény alakjához formálódik. E formálódó képességének köszönheti, hogy egyáltalában írónak tekinthető. Formálódó képességének köszönheti, hogy hibáiból erényt tud csinálni.

Herczeg szűkszavú, fantáziátlan és üres, önmaga ismeri legjobban a hibáit. Magára erőszakolja tehát a „hüvösség” és a „fegyelméletesség” pózát. Tervszerűen, tudatosan merev s ezzel teremt magának oly stílust, amellyel mindent ki tud fejezni amihez melegség és szeretet nem kell. Szárazsága mögött első pillanathatban flauberti szenvtelenséget látsz s csak ha hosszasan figyeled, veszed észre, hogy be

vagy csapva, virágai művirágok, nem megszire nyúl tarka tájat nézel, hanem csak festett kulcsát. Persze az ilyen szűkszavú és fantáziátlan író szívesen nyúl történelmi tárgyhoz, mert a történelmi anyag számára ugyanaz, mint a mankó a sánta ember számára.

Herczeg a magyar uralkodó osztály képviselője, a fennálló rend rendíthetetlen védelmezője, igazi konzervatív szellem. Mégis, úgy vélem, ő lenne leginkább megdöbbenve, ha művei tanulságait helyes irányba vonnák le. Mert *Herczeg* a maga világát helyesen látja, de helytelenül értékeli. Gondoljunk csak vissza a *Husztí Husztra*, vagy az *Idegenek közt-re*, vagy a *Kéz kezét mos-ra*. E műveiben az uralkodó osztályt, a bürokráciát, a protekciórendszert valódi összefüggéseiben mutatja be. De mindent megbocsát! S ebben látom elvitatathatlan nagy hatásának titkát. Valóban rámutat a dzsentri hibáira, bűneire s arra a félszeg helyzetre, amit ez az osztály a legutóbbi időkig társadalmi és politikai életünkben elfoglalt. Mindent feltár, mindent észrevesz, de mindent megbocsát, sőt helyesel. Olyan mint egy jó apa, aki ha gyermekei bármily rosszszagot csinálnak, csak örül, hogy a lurkók „milyen életrevalóak.” Művei tükrök az uralkodó osztály szemének, de ugyanosak az ő műveiben nyer ez az uralkodó osztály feloldást minden bűne alól.

Például: Gyurkovics Milán egy altábornagy feleségének tesz szolgálatokat s a kegyelmes asszony elhatározza, hogy ezért mandátummal ajándékozza meg. A következő levelet írja jószágigazgatójának, aki egyben a helybeli pártelnök:

„Kedves Kulesár! Abból, hogy a maga vejét megválasszák kécskai képviselőnek, nem lesz semmi. A maga vejének más valamit keresünk. Kécskai képviselő pedig Gyurkovics Milán lesz, aki olyan ember, hogy mindenhez ért, és mindegyre jó. Akarom, hogy szép választást csináljanak neki, az embereknek pedig sok bort adjon, hogy kiabáljanak. Bandérium is legyen, sok zászló, fátylasmenet és aki a másik párttal szavaz, azt el kell cseppni, vagy el kell venni tőle a bérletet.

Milán leutazik tehát a kerületbe, *Herczeg* pedig így folytatja: „Ébédig a programbeszédre készült Milán, ebédnél azonban egy lelkiismeretbe vágó kérdésben kért felvilágosítást a párttitkártól: „Kérem, minő programmal léptetnek fel engem?” „Kormánypárti programmal.”

Mindez nem persziflázsszerűen jelentkezik a könyvben, hanem mint az azonos világnézet vállalása és helyeslése.

Túláságosan könnyű feladat volna, a fent idézett sorok politikai konzekvenciáinak levonása. A valóságot azonosítani a hercegi sorokkal, a dolgok leegyszerűsítését jelentené, mert a valóság csak részben olyan, mint amilyennek itt *Herczeg* ábrázolja, de a dolgok megítélésének végső fokán ez teljesen mindegy, mert egy író világnézete sosem azt jelenti, ahogyan az író a világot látja, hanem azt, ahogyan a világot látni szeretné.

Bandérium, bor és fátylasmenet, amelyre jótékonyan borul rá a kegyelmes asszony kombinéja, vagy ha tetszik, a rokolyája. Ez a hercegi világ, a hercegi hős, a hercegi eszmény pedig Gál Jani az *Északi fény* című regénye egyik szereplője, aki nem gondolkodik, ninesenek kételyei és problémái, csak megy arra, amerre feljebbvalói rendelik.

Az *Északi fény* különösen érdekes, mert a háború utáni eseményekről, az elbukott forradalomról mondja el véleményét benne a szerző.

A regény hőse Gál Sándor, már a háború alatt is eléggé el nem ítéhető pacifistaként viselkedik, a háború után belekeveredik a forradalmakba, sőt testvérét Gál Janit is halálra ítéli, de még mielőtt a tragédia megtörténne, a diktatúra megbukik s Jani a Breitschneider különítmény vezéje tagja lesz, Gál Sándor pedig elnyeri méltó büntetését: felakasztják helyette s amit a regényből kiderül, ártatlannúl, Pelikán Dávidot, aki Gál Sándor falujában a zsidó hitközség elnöke. Ezzel az üdítő happy-ennel fejeződik be a regény.

Gál Jani a hercegi ideológia igazi hordozója, mert „világos hajszíne ellenére, első pillantásra vérből magyar benyomást tette, a turáni sisak bizonyára jól illett volna a keke fejére. Soha sem habozott, nem okoskodott, sohasem félt és nem is eszatozkodott. Nem is volt rá kíváncsi, hogy milyen az élet és a világ a maga egészében. Repülőtiszt volt. Évszázadok óta megszokta, hogy lóhátról nézze a világot.” S mindezekben túl, Jani ereiben „az etelközi lovasok vére lüktetett.” Egy hibája azonban mégis volt, „bizonyos esetekben túlságosan ragaszkodott a bürokratikus formásokhoz. A terroresapatok legényeit ugyan rövidesen föbelévette ott, ahol érte őket, de a többi kommunisztát bevitette az ügyészség börtönébe, hogy majd rendes bíróság ítéljen felteük. No hiszen éppen ez kellene nekik, rendes bíróság, félévi vizsgálati fogság, és két-háromévi börtönbüntetés, amelybe betndnják a vizsgálati fogságot. Olyan példát kell adni, hogy azoknak, akik betetőrlték sáros eszímájukat Szent István palastájába, még a hetedik unokájuk is vacogva gondoljon vissza 1919-re.” Mintha a „hüvösség” és a „fölny” hangjai mögött itt már más is recesegné! De az igazságról lévén szó, *Herczeg* csakhamar régi hangjára talál s Pelikán esetét így tisztázza: „Viharos időkben alig kerülhető el az ilyesmi.” No de szolgálon vigaszul, hogy „akiket önk kivégeztek közülünk, azok mind ártatlanok voltak, kellő elégtételt csak úgy vehetünk, ha mi is ártatlanokat végzünk ki önk közül.” Happy end!

E cikk során már megállapítottuk, hogy *Herczeg Ferenc*, az uralkodó, de különösen a dzsentri osztály írója. Író, ez kétségtelen, nem dilettáns és nemesak „snájdíj”. Egyszerűen közepes író. Egy a sok közül, S nem öreá, hanem az uralkodó szellemiségre jellemző, hogy most, hetvenedik születésnapján hivatalosan halhatatlannak minősítették.

NACIONALIZMUS HABÁN MIHÁLY

verseiből

Irtá: Franz Werfel

Minden nagy nemzetközi mérkőzésnél nemcsak hatalmas fölhalmozottságban tapasztalhatják Önök a nacionalizmus lényegét, de mint a tömeg részesei, önmagukat sem tudják kivonni a győzelem mámorából. A tomboló szörnyeteg látása igazolja, hogy a nacionalizmus nem holmi kiagyalt elmélet, hanem sötétén óriási effektus, amelyben a kollektív hiúság és a tömeg fölizgatott érvényesülési akarata keres kielégülést. Ezzel szemben a proletáriátus úgynevezett osztályzérésének démona nem fészkel olyan mélyen a lelkekben, mert a tömeg, amelyre hatással van, inkább a cél szerint, semmint vér szerint van egybe kapcsolva. (A szovjetpolitika legnagyobb sikere abban a művészetben rejlik, amellyel a kétféle érzelmi folyamatot együgyenazon mederbe tereli.)

A nacionalizmusnak könnyű betölteni a valáspótlék szerepét. Meglehetősen költségmentes effektus, hiszen az egymenzethez tartozás érdeme csak attól függ, hogy az ember megszűllessék. Ha valaki semmi is, valahova mégis illetékes. A nacionalizmus az életiani illetőséget erkölcsi értéké emeli. Illetékmentesen adományozza az egyénnek a hősiesség érdemkeresztjét népeinek minden történelmi győzelméért és nagyszerű eselekedetért. Továbbá abban az exstatikus élményben részesíti az ifjú embert, hogy „én”-jét hívóan kapcsolhassa bele egy magasabb lénybe és nemesebb rendi-felsőbbébe. A kommunizmus kétségkívül jónéhány erkölcsi és tudományos belátást követel híveitől s az emberiséget megváltó igazságosság gondolata rezeg benne. Ezzel szemben a nacionalizmus nem egyéb, mint érzések visszahatása, ösztönös vágy, hatalmas kitérés s nem is akar más lenni. Ha a kommunizmust, mint valáspótlékot öskeresztény heréziához lehet hasonlítani, a nacionalizmus a pogánysághoz és a barbár fölfogáshoz hasonló. Ősi meglévő erők különöcként megveti az érvelest. Csak jósol. Kedvence fogalma az „életről”, mint valamely utolsó kegyetlen instanciáról való ködös képzelet, amely túl van minden jón és gonoszon, amely egyidejűleg szép és borzalmas s amelynek az ember harcias védőszervezetekben szolgál legeredményesebben. (Ne feledjük, hogy szülőjét nihilizmusnak nevezik.) A keménység és egyenesvonalúság hirdetőjének tartja ugyan magát, de sohasem tud kivergődni a határozatlanság és feloldottság birodalmából. Szellemi életét levegője, amelyben lélezkedik, a frázis, amelyet azonban sohasem szabad lekicsinyelni, mert nem mint igazság, hanem mint magikus varázsformula uralkod-

dik. Aki legmélyebben van áthatva tőle, az a vezér, miért is a radikális vezér számára nincs jobb fölszerelés, mint a magabizó homályosság és a suggeratív fölműveltség. Az ellenfél pártjainak ideológiáját habozás nélkül kisajátítja és a zsákmányolt szövegeket hangzatos páthosszá alakítja. A tőke régi kisajátítása helyett a nemzeti szocialista a „kamatrabiztoság megtörésével” fenyeget. Az előtérben úgynevezett Landsknecht jellemek, elszánt rastakuerok, a hősiesség igazi fölmozdói, zavaros és háttérbe szorított tehetségek nyüzsögnek, akik kártyájukat egy új rendre tették föl, a háttérben azonban, mint a nemzeti affektus igazi képviselői, a kispolgárok kiábrándult, elszegényedett és haragos tömege áll! Az idegenektől való félelemgyűlöletet xenofóbiának nevezik. A nyelvutatók azt tanítják, hogy az „Elend” német szó, az ősrégi „eilenti”-nek felel meg, ami pedig külföldit jelent. A kispolgár nem ismeri a világot, tehát fél tőle és gyűlöli. A szobaszagot szereti s azt páratlanul tartja. Az antropológiát veszi igénybe annak igazolására, hogy az ő fajtája az összes többi túlszárnyalja. Tudjuk, hogy az európai ember sívár sétatéri keverék, amelyhez képest minden falusi eb díjnyertes fajpéldánynak érezheti magát, de a frázis, a varázsformula olyan valóságokat szül a világra, amelyek egyáltalán nincsenek. És mindez a testnek az egyvéstenné való elbizakodott bűnös hypostasiálás jelenti s fölfuvalkodott híu szavak mögé rejti az elvesztett lelki és szellemi egészséget moesaras szakadékát.

Az összes tömegérzések különöcképpen nőies természetűek. Innen van a harcias férfiaságnak a nemzeti affektuson keresztül való hiszterikus imádása s a megéraszterű hajszó olyan népregeket vagy személyeket ellen, akiknek minden bűnért vállalniuk kell a bűnbak szerepét.

Bárhogy értelmezzük is azonban a nacionalizmust, annyi bizonyos, hogy él, a népek hiúságában gyökerezik, érveit nincsenek s következőképpen az érvek nem is lehetnek ártalmára. Az ifjúság pedig elfáradva az atyai nihilizmustól, megkoszorúzza öltárait. Az „ab-surdum” csak növeli „eredo”-ját.

(Részlet a szerző: *Élhetünk-e Istenhit nélkül? c. művéből. Megjelent a Kis KOSMOS Könyvek sorozatában.*

TÜKÖR

Ez az arcom? Az én arcom? Milyen különös, ahogyan ránézek magamra, mint egy ritkán látott idegenre. Dehát mégis, ez a szomorú arc az enyém... Nem, nem szép, pedig... Hát azért nevetett rajtam, mikor beszéltem. Pedig akkor azt hittem, hogy egész más az arcom, akkor azt hittem, az arcom, a testem ép olyanná válik, mint a szavaim. Holott ki tudja, ki tudja? vajjon a szavaim valójában oly értékesek, oly magasabbrendűek, mint amilyeneknek elgondoltam őket? Hol a szavak tükre, hol a lélek tükre?

Es milyen jó, hogy a szavaknak, hogy a léleknek nincs tükre. Hogy nem látom, hogy a lelkem is... Mert az arcom esűf... Távoblat is mehetek a tükrőtől, megnézhetem magam egészen, hogy milyen görnyedt az alakom és kinyitom a számat és azt mondom: élet, halál és jaj! milyen neveléses vagyok mindezzel, hogy röpködnek körülöttem gúnyolódva a kimondott szavak és hogy áll valaki a tükrőben, tátott, elgörcsült szájjal, aki nem én vagyok, valaki, aki nem akarok lenni. —

Es akinek lennem kell. Ki kérdezte meg tőlem, hogy akarok élni? És ki kérdezi meg majd, hogy akarok-e meghalni?

Nekem nem kell a testem, én lélek vagyok, szép, csillogó, fehér lélek! Hohó tükrő, hazudsz tükrő! Nekem nem kell a szemem, amivel nézem a világot, nekem nem kell a fülem, ami hallja a zörgést, nekem nem kell a testem, ami undokoságot kívántat velem, nekem én kellek, aki nem a testem vagyok! Oh tükrő, hazudsz!

Ez a test elporlad.

Mi? Remeg a szám és könnyes a szemem? A temetésemre gondoltam és elsirattam magam, ahogy megyek egy fekete kocsit után, amit hat fekete koporsó húz és amit nem hajt senki és ami vándorol szerte a világűrben, meg nem áll és én járok utána és folyton sírok, sírok... Siratom magamat és sajnálom, hogy majd nem tudom elsiratni magamat, pedig csak nekem fáj nagyon az, hogy meghalok.

Különös, hogy az ember élete legnagyobb eseményénél már nem él.

Gyávaság elhúzódni a tükrőtől. A könnyeket le kell törölni és erősnék, bátornak kell lenni, közel kell hajolni a tükrőhöz. És belednézni. Kimeredt szemmel és nyugodtan belednézni.

Mik ezek a pattanások? Furesa kis tatár kunyhók, amikben a bánat lakik és gyorsan gyorsan elsiet a szembe és legurigazza a könnyeket. A könnyeket, amivel megöntözi a kis tatár bánat a földjét, a könnyeket, amik égi harmatot jelentenek neki és nekem is.

Torzépeket vágatok, hogyné, de ez nem jelent semmit. A tükrőt nem lehet avval boldondá tenni, hogy még esűfabbá teszem magam, mint amilyen esűf vagyok, hogy aztán, ha kismúl az arcom, mégis szépen lássam magam. A tükrő nyugodt, objektív, hideg és fölányes, a tükrő cinikusan mosolyog; az ember nem is értheti, hogy ugyanaz a szájmozdulat, hogy lehet ilyen sokféle, az ember nem is értheti, hogy lehet az ember jó és rossz, az ember csupa ellentmondás, de mit tegyen, ami kor teste van és tükrő van!

Ez a kis kör a tükrőn, ami egyre szűkül, pára. A lehelletem. Milyen meleg a lehelletem, ez az új élet, ez a melegség, ez az egész páva, hopp, köd, nincs is semmi, ez az életem, de a tükrőben ezt is meglátni. No igen, lehet vele

ALDOTT E.J.

Aldott volt ez az éj, térjen vissza még sok hasonlóban!
Egész éjjel együtt voltam a kedvesemmel, egész éjjel csupa földi jóban!
Hajnamban jöttem el tőle és most fölöttem nagy vizirózsák nyílnak az égen.
Megszólítom az embereket, mert tele vagyok örömmel, mint a csordulásig öntött pohár!
Pajtások, megrészegedtem az éjjel én, a harmatos köveket dülöngve taposom!
Kedvesem teste jó illatú, szerelme égő terhet viszem a szájamon!

A BETAKARITÁS IDEJE.

Mintha az enyém volna, gazdagodva nézek szét a földön.
Eljött újra, itt van már a betakarítás ideje!
Ime, roskadoznak az ágak, peregnék a szemek, vastagodnak az asszonyok derékban.
Egy óriási kemencében elkészült, pirosra sült az élet kenyere!
Ó nyár, ó nyár, mi volt a te sugaras hatalmad!
Hómapjaid, mint három hajló ág, három kövér kalász, három terhes asszony: megtöltötted velük az esztendő hombárját.

FALUSI LEGÉNY VAGYOK.

Nagy szarvasbogár tévedt a körütra haragosan, kínlódva röpdös a reklámok fényében.
Haw do you do-do mister Brown...?
Én elmegyek, engem hívnak a búzatáblák, egy erdei bogár fellármázta minden emlékem.
Erdőzűgás, esti harmonikaszó, esordabóság önt el, a föld zengő kolompja a lelkem!
Haw do you do-do mister Brown...?
Én falusi legény vagyok, idegenül járok a körüton; mint a szarvasbogár eltévedtem!

játszani, hogy rálehelek a tükrőre és aztán megvárom, amíg elpárolog az egész és aztán újra rálehelek, sőt vastag vonásokat is húzhatok a párába az ujjammal, lehet játszani, de a játék csak elfeledtetni, de nem változtatja meg a lényeket; ez a lehellet az életem. Ez az egész. Ha nem lehelnék, nem élnék.

Nem tudom megcsinálni azokat a dolgokat, amiket kívánnak tőlem. Minek kívánnak valamit tőlem? Nézeznék meg egyszer a tükrőben és én nem válllok semmit.

Békét akarok. És azt, hogy ne legyen tükrő, hogy ne legyen fáradság, hogy ne legyen munka, hogy ne legyen testem. Elmehetnék a tükrő elől és mégis itt állok. Miért? Félek valamitől, nagyon félek.

Attól, hogy egyszer nem fog rámnézni a tükrőből senki.

A jobbábamat kitettem már és mégsem megyek? Persze, hogy nem, mert a ballal kell elindulni és ha-ha, most ott állók a tükrőben szétterpesztett lábbal és...

De hiszen én is nevetek magamon! Hát akkor mit akarok tőle? Akkor mit akarok a tükrőtől, hogy nevet rajtam?

„Ha pedig a te szemed megbotránkozott téged...” Amen.

Vájd ki. Uram a szememet, én nem tudom megtenni.

Néha tavasz van. És messze, Északon és Délen tengeren túl és tengeren innen, menyinyi szépség. De nekem itt a tükrő, engem a tükrő nem enged. Pedig olykor a tükrő is szívárványos. Ha könnyeken át nézem.

Eh, most erős leszek! Mi közöm ahoz az idegenhez ott a tükrőben? Belerúgok a tükrőbe. Most! Egy, kettő, három — és megcsókolom a hideg tükröt.

Azért mégis jó élni.

Szobotka Tibor.

Mi közünk hozzát?

Irta: Ignotus Pál

A minap vitakoztam egy barátommal. Hogy min, azt sejtethetik. Ez ember manapság mindig ugyanazon vitakozik, mindig ugyanazon töpreng, háborog és abajgat — s miután így eltöltötte fél estét és a háziasszony szívesen felszólítására megfogadta, hogy erről ma többé nem esik szó, alig várja, hogy mikor szegi meg már valaki a kollektíve tett ígéretet s mikor térhet vissza a kiátkozott témához, melyet unni lehet, de amely fölött napirendre térni képtelenség. Az igazság az, hogy még unni sem unjuk ezt a témát, legföljebb utáljuk; nem unjuk, ahogy a fogfájást sem unjuk, mert a fájdalomtól nem érünk rá unatkozni, csak magát azt a tényt unjuk, hogy akár tetszik, akár nem, mindig ezzel a témával, ennek változataival, jelenségeivel és eshetőségeivel kelljen foglalkoznunk. Hiába, nem rajtuk áll. Mondhatnók, porciák vagyunk egy nagy társadalmi testnek, mely most, az úgynevezett új világrend hajnalán, gusztoztalan szülősi fájdalommal vonaglik s ha fejünk tetejére állunk, akkor sem közömbösíthetjük magunkat az akut testi és szellemi kellemetlenségeken túl attól a még kellemetlenebb benyomástól sem, hogy a váruv-várt csecesemő, legalább az eddig ismeretessé vált jelek szerint, szörnyszülött lesz, az atavisztikus visszahatás vérfaigyasztó remeke, melynek jellegzetes maradványait egykor panoptikumban fogják mutogatni, akár csak a Gorillaread Ember viaszmasát. Ambár ki tudja, hogy valóban okunk van-e a rémületre? Hátha csak egy optikai csalódás áldozatán estünk? Hátha kiderül majd, hogy ami az utóbbi évtizedtől s kivált az utóbbi nyolc hónap alatt a vajúdo társadalmi test bensejéből napfényre került, nem a magzat idomaiból való, hanem amolyan *stercus et urinae*, melyek közt, mint a nagy keresztény egyházata élelméjében megállapítja, *homo nascitur*? Hátha a trombitaharag, doberpécs, puskaropogás, polgári köszöntés általánosított üdvívalgás és iskolás publicisztikává általánosított tömeggyilkossági felbujtás, melyből az újjongók a történelem méhözsejtét vélik kihallani, inkább ahhoz a hanghoz hasonlatos, melyel a hadalkó grófné búcsúzott el az ámuló Jean-Jacques Rousseautól? A vajúdo test sejtjeitől, egy kis optikai vagy akusztikai csalódás nem volna rossz néven vehető. Mi, mai emberek, ilyen sejtet vagyunk a társadalom testében. Sejtjei vagyunk a testnek: hiába igyekszünk egyttal, *sub specie aeternitatis*, a diagnosztikai s lenni. Erjük be azzal, amit a múlt jelenről a múlt jelen észleleteivel, a kultúra múltjáról a múlt kultúra eszközeivel feljegyezhetünk. Erjük be annak megállapításával, hogy ami előtt minket, az undorító. Hogy az undorítósgot az utókor rehabilitálni fogja-e vagy sem, az az utókor dolga.

Barátom, kivel a minap vitakoztam, csak részben értett ebben egyet velem. Persze, a kilengésekét ő is elítéli. Persze, az új pogányság vandalizmusát ő is kárhoztatja. Persze, a faji és törzsi túrelmetlenesség tőle is távol áll. Annál inkább, mert barátom katolikus ír, a közéletben szociális reformokat s a szellemi életben nyugoti orientációt sürgető katolikusok közül való, megveti a nyárspolgári prudériát és a nagyrúri frivolitást egyaránt, tiltakozik a jól szituáltak s a hatalommal megelégedettek gépies és formai katolicizmus ellen, továbbá pacifista és elismeri Ady Endre zsenialitását, tehát olyan, amilyenek egy modern, művelt, becsületes katolikus ifjúknak lennie illik. A pozitívizmus és az intellektualizmus kora lejárt — mondja —, az emberiség hitre, transzcendens eszméire, szintézisre egységre áhítozik s a mai elite legjobbjai, a Claudel-ok és Mauriacok és Sigrid Undset-ok már-már meg is találták, amit a tömeg még keres. Az új barbárokban, legyenek egyébként akármilyen elvetemült tévelygők és visszaszítótan embertelenek, ha nyersen és zűrzavarosan is, de ugyanez a metafizikai nyugtalanság motoz s ezért — teszi hozzá barátom, felem fordulva —, még mindig rokonszenvesebbek, mint a tökéletesen őrlelkű, hit és áhitat nélküli való, pénzszerező és gyönyörmajszó, „semmeringi weekend-polgár”.

Hát hogy az a szegény pozitívizmus és intellektualizmus valóban olyan végérvényesen lejárt-e, az külön kérdés; én hajlandó vagyok bebizonnyítani, hogy a jelen s közelmúlt legkiválóbb szellemi teljesítményei, például az irodalomban, majdnem kivétel nélkül abból a lélekemelő hiper-pozitívizmusból s abból a játékos hiper-intellektualizmusból születtek, amely az újjászülött hiteliséggel és naív áhitattal még kevésbé rokon, mint volt a XIX. század természet-tudományos irányú, de romantikus áthévíltsgű polgári gondolkodása. Az is külön kérdés, hogy ami az új spiritalista jelenségekben, akár csak egy művelt és modern katolikus szempontjából is, hiteles értékek mutatkoznak, bármiféle laza kapcsolatba hozható-e azoknak a tömegeknek bugris-dühével, akik nem azért gyűlölik az intellektualizmust és az egész „polgári”, felvilágosodott kultúrát, mintha „túl volna rajta”, nem azért, mintha megcsömöröltek volna tőle, sőt nem is azért, mintha naív lélekkel valami magasztosabbra és tisztábbra vágyódnának, hanem

ellenkezőleg, mert sokallják még azt a csekély zellemet is, túlságosan magasrendűnek érzik még azt a silány *spiritus*-t is, amely a „semmeringi weekend-polgár” világiás kés-villa-forgatásában, fürdőszobámatörtségében, üzleti élelmességében, szövickegytelenségében és viszonylagos élvezői raffinérijában megnyilvánul. Meggyőződésem, hogy ha van ilyen rokonság irracionalista szellem és irracionalista szellem-ellenesség közt, akkor az irracionalista szellem egyetlen teendője az lehet, hogy e kompromittáló kapcsolatot saját eszmeinek tisztasága érdekében is igyekezzen minél erősebben megszakítani, nem pedig az, hogy ürügyül és mentségül tolja magát a szellem megtaposói, minden szellem megtaposói alá. A „semmeringi weekend-polgár” bizonyára nem vonzó típus, bizonyára nem eszményképe semmiféle egészséges értelmű és józlésű embernek, bizonyára élelyítő és ökrendeztető jelenség s felháborító már csak a tény által is, hogy bár néha a kényezteregység szelén, de el tud jutni a szimbolikus semmeringi weekendre, mialatt mások, nála érdemesebbek, meggebbedhetnek a dohos tömeglakásban, vagy hónapos szobában; ha azonban választanom kell közte s ama dühöngő csorda-ember közt, ki csak azért nem Hasek és Sajó szójátéka kedvéért hanyagolja el Marcel Proust-ot, mert neki Hasek és Sajó ugyanolyan furfangos és destruktív „intellektualizmus”, mint Marcel Proust s aki a világiás fürdőhelyek kéjencében voltaképpen annak a kozmopolitizmusnak és civilizáltságának fölületes rétegét gyűlöli, amelynek mélyebb rétegét csak még eszeveszettebben tudja gyűlölni, — akkor habozás nélkül választom a semmeringi weekend-polgárt.

Válaszatom, vállalom, védem mindhalálig, — ahogy erre gondolok, magamnak kell kinevetnem magamat. Valóban, mi közöm hozzá? Mi közöm az életéhez és halálához, üzletkötési és szerkezési szabadságához, ski-dresszéjéhez és frakkjához, könnyed frivolitásához és a forró könnyekhez, melyeket — mert hiszen „alapjában” jószívű ember — kislfia betegségének és hangulatos operette-fináléknak hatása alatt szokott ejteni? Olyan közösség, amilyent akár az én katolikus barátom, akár más hasonló dialektikájú ember látni vél, nem köt hozzá. Sem engem, sem más „intellektualistát” vagy „pozitivistát”, vagy „racionalistát”. Miért volna ama Hullám-fürdő- és hálókupé-törlekékar pozitivistá, akár intellektualista, akár racionalista? Általában, hol találták ki, hogy benne a felvilágosodottság inkarnációját kell méltányolni vagy hibáztatni, hol van megírva, hogy érte a felvilágosodottság nevében kell helyt állni? Érte s a ripacsokért, film- és szindarab-habarcsolókért, nemzetközi éskaszellemgyűzőkért és hivatászerű jó-pofakért, akik általa és öneki vannak a világ? Mert tény, hogy valahányszor az ilyenek a hatáság vagy a hatáságra avanzsált külvárosi söntés-szabadesapat részéről bántó-dása esik, mindig a felvilágosodottság szószólói jelentkeznek megsértett jogérzetükkel. Miért? Igaz, hogy nemzeti eszmények, kollektívista szenvedélyek vagy vallásos önmarcangolások aránylag ritkán gyötörk a hálókupék törzsközösségét. De intellektualis erőfeszítések még ritkábban. Igaz, hogy sem Assisi Szent Ferenc, sem Othmar Spann nem olyan kapós olvasmány ebben a rétegben, mint a Színházi Élet. De állom a fogadást, hogy Voltaire sem kapósabb, sőt...

Mi közöm hozzá, mi közünk hozzá? Semmi. S a semmin túl az a negatívum, hogy elhatalmasodó mai üldözőkhez még a semminél is kevesebb közünk van. Hogy nem fogadhatjuk el pillanatra sem igazságtévesnek a baromiság szennýáradatát akkor sem, ha több patkány pusztul el benne, mint ember. Hiába, a patkány szaporább az embernél, az emberi patkány az emberi embernél, tehát alkalomadtán több is pusztulhat el belőle. Ambár a patkány azért patkány, hogy szívósabb is legyen az embernél s a szennýáradatban se pusztuljon el, még a *Versittlichung* jel-szavával világra zúdított szennýáradatban se. Mene-külsi esélyeit rendkívüli módon növeli az, hogy ő azután nem háborodik fel igazságtalanságon, ő nem kutatja, hogy sértették meg a szabad polgár jogát, de még azt sem, milyen címen, milyen gesztussal, milyen erkölcsi kikötésekkel bocsátják meg neki, hogy egyszer össze lehetett tévesztani a háborgó racionalistákkal és pozitivistákkal és intellektualistákkal. Vele ki lehet egyezni.

A semmeringi weekend-polgárral ki lehet egyezni. Annál inkább, mert nekünk, akik őt védjük, nincs közünk hozzá, de az üldözőinké igenis van. Mondjuk-e, hogy üldözött és üldöző majd koncessziókat tesznek egymásnak? A szó nem volna pontos. Mondjuk inkább, hogy egymásra találunk. Rájönnek, hogy félreértették egymást. Az ösztöneikben, melyek mélyebbek, mint a programmok, máris rájöttek. Hisszen nagyjában ugyanazt szeretik, ugyanazt kell nekik. Utóvégre a Hasek és Sajó is és az Intim Pista is: tömegolvassmány. Van, aki a Semmeringről jövet olvassa, kissé fölényes, de egyttal cinkos mosollyal

és gondolatban mindjárt, mintegy hozzátoldva néhány odaváló életet. Van, aki a Ferencvárosból jövet merül bele a villamoson, némi ámulattal, az idegen-ség érzésével, de odaadással olvadva fel mondani-vaiban. A fő és a megnyugtató azonban az, hogy a színvonalán találkoznak lehet. A stílus mindig lényegesebb a tételbe foglalható világnézetnél; a színvonal döntőbb a színnél, a pártszínnél. Kivált annál a pártszínnél, amely — mint a semmeringi weekend-polgár — nem is létezik. Eppen ezért könnyű az aktuális árnyalatot beszereznie. Ahogy eddig is egytt viselt zsargon hangszűlyt és hortobágyi méla reminiscenciát, ahogy eddig is nem egyszer tudta összeegyeztetni némely, az ifjúkorból megmaradt galileista szólammal a refrénszerű sóhajt, hogy „hiába, azért mégis csak a Bethlen tud kormányozni!” — úgy meg fogja találni a módját annak is, hogy a polgár-faló, faj-szortírozó, erkölcs-rendező és kaszárnyásító világnézet kritériumaihoz hozzácsatlakozzon. Racionalizmus, individualizmus, szabadság — hány olyan „semmeringi weekend-polgár”-t találás, aki ehhez ragaszkodna? Hiszen eddig sem ragaszkodott hozzá. Ha tegnap, vagy öt vagy tíz év előtt beszél-tél vele — már mint az értelmesbejjével, akivel ilyesmirel egyttalában beszélni lehet —, akkor is azt hallottad tőle, hogy bizony-bizony, az ilyen eszmékkel nem tudunk mihez fogni a mai világban. Még hagyján, aki rezignált kézelgyintéssel mondta; a legtöbbje meggyőződésből, lelkesen és tüntetően lett, mint üzletember, amerikai szabásúvá s mint állampolgár, „megbízható”-vá és „keresztény”-nyé. A kereszténységet belekalkulálta önmagába, mint a kirakat-gentrytantiémjét a részvénytársasági rezsi-be. Ugyanezt teszi, ha rákerül a sor, majd a keresztényietlen reakcióval is, mely a keresztényi igényű reakció helyébe készülni lépni. Beprereteg egy fajvédő-indulót a legújabb Ábrahám-operette-be s maga szállítja a fölszerelést az internáltóbar szá-mára, ahol ő is könnyen fogoly lehet. Ismétlem, meggyőződésből teszi. Ő halad a korrall, ő le tud mondani individualizmusról, értelem uralmáról, polgári szabadságjogról, miegyéből, ez neki nem kell. Ez nekünk kell, akik nem kerestünk rajta, akiknek nem tud hasznunk belőle. Akik csak élni nem tudunk nélküle, legföljebb vegetálni; és konspirálni, vagy várni...

Mi közünk a semmeringi weekend-polgárhoz, miért törődünk vele, miért háborgunk érte? Gyönyörnek nem gyönyör egytt szenvedni vele, ez kétségtelen. Ha már üldözötték pártján áll az ember, legalább legyen jó társaságban. Ha már küzd valakiért, legalább olyanért tegye, akinek érdemes használni. Ebben a küzdelemben az a legszomorúbb, hogy akiért kiáltnak, annak nem érdemes használni. Olyan védenet védünk, akit mi is szívesen fejvesztésre ítélnék; más indoklással. S még hozzá olyant, akinek ebből a védelemből nem is igen lehet haszna. Mert kompromittáljuk őt üldözési szemében, kikkel már alig várja, hogy összeborulhasson s akik előbb-utóbb majd úgyis megbocsátanak mindenkinek, csak annak nem, aki nem fog tőlük bocsátatot kérni. A semmeringi weekend-polgár azonban igenis fog. Nekünk fájhat az ő sorsa; neki nemcsak a miénk nem fáj, de gyakran még a sajátja sem. Mi sértevezhetjük magunkat az ő emberi méltóságában, de ő nálunk jobban tudja, hogy neki emberi méltósága csak korlátozott mértékben van, tehát nem is ildom-e nevében túlzottan sértetnek lenni. A semmeringi weekend-polgár ügyében szolgálhatunk absztrakt és hasznavehetetlen igazságot, de öneki magának csak terhére és ártalmára vagyunk. Mondjunk, hogy ez a tragédiánk? Inkább egyetlen vigasznak.

HORDÓKBAN ÉS BALÁKBAN

érkeznek távoli országokból a Meinel-céghez a nagy hájorakományok. Kiváló szakemberek állítják össze a legkülönbözőbb fajtákból a világhírű Meinel-pörköltkávékverékeket. Meinel-Sao Paulo pörköltkávékverék finom tejszavó-keverék.

1/4 kg P 3.50

a kávézacskó a fenti képet viseli. Vannak természetesen finomabb avagy olcsóbb keverékeink is.

Meinel Gyula r. t.

Kötelező és önkéntes munkaszolgálat

Irta: **Hilscher Rezső** egy. m. tanár.

II. Az önkéntes munkaszolgálatról.

A szociális mozgalom, ahol nem képes átörököni erővel fellépni törekvéseinek törvényhozási úton való érvényesítése érdekében, társadalmi úton igyekszik e törekvések alapját lerakni, hogy az intézmény közületi megvalósítására a lehetőséget kiérlelje. Az önkéntes munkaszolgálat gondolata a fejlődés során hosszú útat tett meg a szegények dologházától, a munkanélküliek produktív módon való gondozásán át.

A dologházak intézményéről nincs különösebb mondanivalónk, mert ennek az intézménynek a gondolata távol áll a szociális mozgalom törekvéseitől. De annál jelentősebb az a munka, amelynek kezdetei Hollandiában nyúlnak vissza. Először a magánjótékonyok keretében létesítettek munkanélkülieket foglalkoztató munkaszolgálatokat s oly eredménnyel, hogy az állam is alapított hasonlókat. A családvédelmi szempontokra nagyon ügyeltek s ezért a kolóniák olyanok voltak, hogy a munkanélkülit családjával együtt telepítették le és még lakást és kertet is biztosítottak számukra.

A hollandiai kolóniák a 70-es években keletkeztek s ugyancsak ebben az időben kísérleteztek Németországban is a dolgozni kívánó munkanélküliek elhelyezésével, sőt továbbképzésével és nevelésével. Németországban kezdetben csakis férfi munkanélkülieket fogadtak be. A tapasztalatok azonban kedvezőtlenek voltak, mert többnyire családtagok, esavárgásra hajlamos emberek kerültek be, jórésben büntetett előélettel, akiknek munkanélküliségét nem mindig a munkapiac kedvezőtlen helyzete okozta. A kolóniák csak átmenetileg fogadták be a munkanélkülieket, igyekeztek őket mihamarabb kihelyezni, törekvésük azonban legtöbbször kudarcra járt, mert a munkaadóknak rossz tapasztalataik voltak a kolóniákról odakerült munkásokkal.

Idők folyamán ezek a kolóniák kedvező fejlődésen mentek át és mindjobban közélebb jutottak a célhoz, hogy a munkanélküliségnek materiális, de egyben erkölcsi, kulturális és szociális hatásai ellen eredményesen küzdhessenek. A kolonisták együttes munkájával megjavított, nagyrésben moosarakból termőföldd változtatott területekre családok munkanélkülieket telepítettek le. A föld tulajdonjoga a kolóniákat alapító szövetszervezeteké volt s a munkanélküliek azt örökölhetik haszonbérletként kapták. Termelvényeiket szabadon értékesíthették, bár azokat a szövetszervezet is átvette. Ilyen kolóniák azután másutt, pl. Olaszországban is keletkeztek.

A munkásokolóniák intézménye volt az első nagyobb jelentőségű lépés a szociális törekvések azon útján, amely a mai önkéntes munkaszolgálat intézményének megvalósításához vezetett. Munkaközvetítő hivatalok létesültek s ezeknek kötelességük volt a szükségmunkába állított munkanélküli sorsát továbbra is figyelemmel kísérni s amint megürsedett munkahelyet talált a számára, kötelessége volt a szükségmunkáról azonnal visszahívni. Természetesen a szükségmunkára alkalmazott munkások tömörülése csak ad hoc jellegű. A szükségmunka igen fontos és nélkülözhetetlen intézmény, de az állandósult munkanélküliségben egy magában nem elég arra, hogy a munkanélküliség hatásait megfelelően ellensúlyozza. A szükségmunkások között nem alakulhat ki benső közösség, mert lelkiükben csak az a tudat él, hogy a társadalmi berendezkedés igazságtalan, különben nem kellett volna szükségmunkára kerülniük.

Abban a fejlődési folyamatban, amely az önkéntes munkaszolgálat kialakításához vezetett, fontos szerepe van a társadalmi kezdeményezésre megindult, úgynevezett *Artamanenbewegung*-nak. Ez a mozgalom a német fiataloknak önmagára eszméléséből fakadt és az a célja, hogy a városokban megélhetést nem találó fiatalembereknek és lányoknak a faluba való visszavezetésére lehetőséget nyújtson és őket kétségbeesett helyzetükből kiemelve, ismét öntudatos, életcéllal, ideálokkal bíró emberré segítse. A kezdeményezők abból a gondolatból indultak ki, hogyha a német mezőgazdaság idegen munkások tízezeinek tud megélhetést adni, akkor miért ne használja ki az ott kínálkozó lehetőséget első sorban a német ifjúság. Az 1929. év elején már 2000 ilyen munkás dolgozott a mozgalom keretében.

Az Artamanenbewegung a munkanélküli fiatalok elhelyezésével kapcsolatban nevelési célokat is szolgált és valóban kemény próbára teszi azokat, akik keretébe tartoznak. A mun-

ka békéig igen alacsony, a munka nehéz és az életkörülmények is szokatlanok a városi ember számára. Akik nem hullanak ki a munkások sorából, testben, lélekben átalakult emberré válnak.

Az önkéntes munkaszolgálat megvalósításában a szociálpolitika megtalálta azt az intézményt, amely az adott viszonyok mellett nemcsak a legkedvezőbb lehetőséget nyújtja a munkanélküliség erkölcsi, kulturális, szociális és sok tekintetben gazdasági következményei elleni küzdelemben, de amely egyben kiindulópontja lehet a társadalomnak mai katolikus állapotából közösséggé való alakítására irányuló törekvéseknek.

Az önkéntes munkaszolgálat kialakulására nagy hatással voltak a diákkolóniák is. Ez a gondolat legjobban Svájcban hódított s a svájci diákkolóniák a közösségi érület és szellem középpontjává váltak. Egy diákkolónista írja: „Soha nem éreztem önző és a közösségre semmi hasznát sem jelentő lényemben azt a boldogságot, amely a kolónián való tartózkodásom alkalmával eltöltött.” — Megállapítható, hogy: „a szemrehányás, mely szerint a munkaszolgálat révén esőkken a gazdasági élet munkaalkalmainak száma, nem helytálló, sőt éppen ellenkező a tapasztalat. A diákkolóniák alakjában működő önkéntes munkaszolgálat keretében elvégzett munkák olyan természetiek, hogy a szükséges anyagi eszközök hiányában különben olvégzetlenül maradnának.” (Hegg: Studentenkolonien 1927.)

Az önkéntes munkaszolgálat munkasportjai politikai, vagy államellenes célokra nem használhatók — mondja az 1931. évi német rendelet — s a munka szervezői közületek, vagy közhasznú alapítványok lehetnek, keresetre berendezkedett vállalatok csakis akkor, ha a munkaerőmunkák kizárólag, vagy túlnyomórésben a közösség érdekeit szolgálják. Az önkéntes munkaszolgálat vállalása nem eredményez munkaviszonyt! Minthogy az önkéntes munkaszolgálatnak a közösségi szellem felébresztésére és fejlesztésére eredményesen kell hatnia, az egyes munkasportokat úgy kell összeállítani, hogy azokban különböző előképzettségi, szociális helyzetű és világnézeti egyének kerüljenek össze.

Az önkéntes munkaszolgálat keretében az 1932. évi júli. 31. napjáig a Német Birodalom területén összesen 166.286 egyén dolgozott. Az elvégzett munkákat 20,4 százaléka földjavítással, 4,7 százaléka telepítési előkészítéssel, 10,3 százaléka erdőnissal, 17,3 százaléka a közlekedés javításával állott kapcsolatban, míg a többi munkát a közegészségügy előmozdítását, sport és üdülőhelyek létesítését, tudományos vizsgálatok előmozdítását és a szerény anyagi eszközökkel bíró népesség élelmiszerrel javítását szolgálták.

„Az önkéntes munkaszolgálat célja elsősorban a komoly munka. Az önkéntes munkaszolgálatnak még más feladata is van: a fiatal munkás marandó értékeit visz magával onnan az életbe. És, hogy más célokra is maradjon ereje, a munkaidő nem lehet több heti 40 óránál (és nem kevesebb heti 36 óránál). A munkaszolgálatot teljesítőnek igénye van tápláló, kifogástalan élelmészre és megfelelő ellátásra, napi 50 pf. zsebpénzre, amelyből csak egy részt fizetnek ki, a másik részt félreteszik számára. Hetenként 6–8 óra áll az esti időben az állampolgári nevelés és a gazdasági érdekek, illetve továbbképző jellegű oktatás céljaira. Mindenütt előszeretettel rendeznek vándorlásokat, kirándulásokat. Aki az önkéntes munkaszolgálat részese volt, az előt megnyílik az élet értelme. Munkája a szabad ember elhatározásán nyugvzik, aki testtel és lélekkel vagyik a munka után: nem munkakényszerrel és nem kötelesség szerű munkát jelent.” (Grieser: Rundfunkrede. 1932. Berlin.)

ARANYRIGÓK

Nyugtalank vagyunk.
Szerelmesek vagyunk.

Aranyrigók
füttyöljétek!

Mi fiatalok vagyunk.

Nyugtalank, mint a tenger.
Szerelmesek, mint a violák.

Pitymallatkor
harmatgyöngy
hull
reánk.

Aranyrigók
füttyöljétek.

Simon Andor

A legelső önkéntes munkaszolgálatos táborok közé tartozott, az 1930-ban magánkezdeményezésre megalakult Isenhagen-Hankensbüttel-i tábor, amelyre jellemző, hogy abban munkások, parasztok és diákok körülbelül százán (23 leány) vettek részt. Mocsarakat szártították, répa- és burgonyaföldeket munkáltak s a munkaidő után napi két órában foglalkoztak a legkülönbözőbb kérdésekkel. Főtémájuk „Az ember és a munka vonatkozásai a mai időkben” volt. A munkaközösséget a tábor diáktagjai vezették s rendszeres látogatói egyetemi tanárok és gyakorlati emberek voltak, akik előadásokat tartottak, vitákat kezdeményeztek. A táborban a nemzeti szocialistáktól a kommunisztákig valamennyi pártárványat tagjai fölhalálhatók voltak. Gothe elősmeri, hogy voltak világnézeti ellentétek, de azok tárgyilagoss keretben kerültek napvilágra és a különböző véleményűek egymás fölfogását tiszteltek tartották.

Az önkéntes munkaszolgálatnak, akárcsak a kötelező munkaszolgálatnak, lelkes hívei és határozott ellenségei vannak. A szocialisták álláspontját ugyancsak Gothe írásából ösmertetjük. Szerinte: „a szocializmus nem fog az égből leesni, annak megvalósításán munkálkodni kell. A szocializmus nem esupán a viszonyok megváltoztatását jelenti, hanem az embereket is meg kell érlelni az új viszonyok számára. Amiként az előző évszázadok a feudalizmust és liberalizmust formáltak, úgy kell a mi évszázadunknak a kollektívizmist kialakítani. Minden kísérlet, amely az új társadalom alakítására vonatkozik, a szocialisták által előmozdítandó. Nekünk hatalmas nevelési munkát kell megvalósítanunk, amelyhez a munkástáborok eszközül szolgálnak s az, hogy az önkéntes munkaszolgálat pártatlan alapon áll, a szocialisták számára nyereség.”

Egy ténnyel tisztában kell lenni s ez az, hogy az önkéntes munkaszolgálat jelentősége elsősorban szociális-pedagógiai s hogy attól a munkanélküliség lényeges csökkenése közvetlenül nem várható, ellenben komoly s talán döntő eredmények várhatók tőle a munkanélküliség egyéb következményei elleni küzdelemben s evvel együtt az új társadalom felé haladó úton, az igazi demokrácia megalapozásának területén.

Angliában az angol kormány támogatásával szerveznek hasonló intézményeket, egyelőre másfél évi programmal. Az első hat hónapot táborokban, testi kiképzésre kell fölhasználni, a közösségi eszmék szolgálatá mellett. A második hat hónapot tapasztalatszerzésre használják föl a jelentkezők. Végigvárnak a angol szigeteken, a kontinensen, az egész brit impérium területén. A harmadik hat hónapot városokban, különböző közérdeki segédszolgálatok végzésével töltik el, különösen gazdasági okokból eddig meg nem valósítható munkákat végeznek el. Az a vélemény, hogy így elég tekintélyes számú munkanélkülről gondoskodhatnak majd és átmenet létesülhet a kapitalizmus és szocializmus között. A szervezett munkáját igen gazdag adományok segítik. A munkanélküliek segélyüket bocsátják a szervezet rendelkezésére. Egyik tábornak (Dorsetshire) napi munkaterve: 7 órákor fölkelés és fürdés, 8 órákor reggeli, 9–11 óra között munka, 1 órákor ebéd, 12–3–6 óra között együttes sport, vándorlás, tánc. Vacsora után 10 óráig szabad idő. Az angol szervezethe 18–25 év közötti ifjak tartoznak, de most építik ki az intézményt idősebbek, valamint nők számára is.

Az önkéntes munkaszolgálatra való törekvések tehát nem esupán egy államra szorítkoznak. A magyar viszonyok szinte kínálkoznak az önkéntes munkaszolgálat számára, olyan mezőgazdasági munkalehetőségek tömegével állván szemben, amelyek elvégzésére belátható időn belül különben nem kerülhet sor. Hatalmas segítséget jelentene a telepítési kivitelenél, segíteni tudnánk vele a szociális nevelés terén megmutatkozó elmaradottságunkon is.

A munka sikere nálunk is az intézmény szervezésének helyes felépítésén fog múlni, amely esupán a szó szoros értelmében vett krisztusi demokrácián alapulhat, a katonai szellem teljes kizárásával s a pedagógiai elveknek minden vonalon való érvényrejtésével.

SORSJEGYET mindig
BENKÖNÉL vegyen
(ANDRÁSSY-ÚT 56)
BANKÓT ÉRI!

I. oszt. húzások: október 14 és 17.

Igaz történet egy pesti prófétáról

Irta:
Goda Gábor

Néhány nappal előbb született, mint ahogyan várták. Hogy miért sietett úgy a világra jönni, azt persze pontosan nem lehet tudni. Az embriok nyitván úgy gondolkoznak, hogy napfényen mégis csak szebb és több a mozgási lehetőség, mint az anyaszív alatt, a komor falak között. Pedig... Egy szóval megszületett és a keresztségben a Kálmán nevet kapta. Tehát Wolff Kálmán. Komoly, jó, alkalmazható név. Képzelték csak el, milyen jól fest egy ilyen név egy radikál-liberális szavazócédulán, vagy egy hirlap hymen rovatában. Amíg esőpnyí ember: „Kálmán-kának” fogják szólítani, mint érett férfi: „a Kálmán” lesz a neve és a partecédulán így fog állani: „Dr. Wolff Kálmán éit stb.” Szomorú dolog keresztszertben elképzelni az emberi életet.

Tehát Kálmánka megszületett a hálószoza selymes ágyában, folytatta életét az ebédli puha szőnyegén. Típetgett. Beszúrt. Itt kezdődik rendszerint az első baj. Először csak értelmetlen dolgokat dadogott. Később, amikor már folyékonyan beszélt, még értelmesebb dolgokat mondott. Emberi sors ez, szokvány, nincs rajta csodálkozni való.

Kálmánkát hat éves korában iskolába adták. Megtanították írni és olvasni. Hogy kit terhel ezért a felelősség! Anyai bizonyos, hogy Kálmánka sok mindent tanult meg az iskolában. Az első sorban ült, a gazdag gyermekek csoportjában. A tanítónak három hetenként szívtartó ajándékba és a tanító ezért négy hetenként megmímogatta a fejét és azt mondta: „okos fiú vagy Kálmánka.” Kálmánkát odahaza, családi körben is okosnak könyvelték el, ami nem is csoda, hiszen már nyolc éves korában reggeltől-estig olvasott. Kilenc éves korában egy verset írt és lesóványodott. Orvoshoz vitték. Az orvos a tüdejét vizsgálta meg ahelyett, hogy a verset olvasta volna el. Itt kezdődött a második baj.

— Tíz éves korában így szól az öreg Wolff: — A gyereket most gimnáziumba adjuk, ott művelt ember lesz belőle, aztán az egyetemre adjuk, ott okos ember lesz belőle. — Kálmánka tehát a gimnáziumba került és nagyon rosszul tanult. De a gimnáziumot mégis csak el kell végezni. Képzelték el egy embert, akit nem hiteltesítettek egy életre érettnek egy érettségi cédulával! Képzelték el egy embert, aki nem tud 179 versszakot „kivülről” a Toldiból! És, aki nem tudja megtalálni Cicero összes beszédeiben az állítványokat! Hát mit talál meg az ember Cicero beszédeiben, ha nem az állítványokat! Szörnyűség! Oh, képzelték el, milyen boldogtalan lenne egy társadalom, mely nem ismerné a latin igeragozást! Elgondolni is borzasztó!

Kálmánka tehát tanult. A négyeseket újabb szivarokkal hozta egyensúlyba, nem mintha a tanári kar megvesztegethető lenne, hanem inkább azért, mert a Britannia illatával még sem ér fel egy elhibázott igeragozás. Több ízben megbukott és ilyenkor szidták: „Nem nekem, hanem az életnek tanulsz!” — mondta az öreg Wolff. „Szégyent hozol a fejemre!” — mondta Wolffné. A tanár pedig nem mondott semmit, hanem kivételesen és havi száz pengőért elvállalta a nyári oktatást a pótvizsgára.

Kálmánka tehetségtelen volt. Az érettségén azt kérdezték tőle, mi akar lenni és miután atavisztikusan ravasz gyermek volt, így felelt: „Derék polgára a hazának”. De mikor aztán azt is megkérdezték, hogy mi volt Széchenyi legnagyobb tette, így felelt: „Tudományos Akadémiát alapított a mellényzsebéből.” „Wolff, ön egy szentelen fráter!” — mondta az érettségi biztos. „Mondjon néhány híres külföldi tudóst és író!” „Marx, Lassale, Bebel, Lenin...” — felelte. Az elnök a pápaszem mögül csak ennyit kérdezett: „Vallása!” — Az így elvesztett. Megbukott. Az érettségi pótvizsgán újból megkérdezték tőle, hogy mi akar lenni.

— Ugyvéd — felelte.
Wolff Kálmán tehát jogász lett. A római jogot magolta, pettyes nyakkendő t horddot s négy év múlva így mutatkozott be, miközben összekoppant két cipőszarka: „Wolff vagyok, jogszigorló.” Mikor két nappal a doktorátus előtt az autonóm egyetem kapujában kissé hajlott orrára való tekintettel két pofont kapott, így vizsgáldott: egy orvosnövendék hullamérgezés kaphat. Egy jogszigorló pofonokat. Hiába! A tudomány áldozatokat követel. — Két nap múlva doktor lett. Két hét múlva pedig dr. Rosenblum Felicián ügyvéd-bojtára. Négy hónap múlva valaki azt kérdezte tőle: „Nos doktor úr, mit csinál?” „Hm! hogy mit csinálók — felelte — figyeljen ide. Tegyük fel, hogy Kiss István tartozik egy Kohn nevű embernek. De Kiss Istvánnak nincs egy vasa sem és Kohnnak sincs. Most maga azt kérdezi, hogy én mit csinálók. Felelek: megjelenek Kohnnál s azt mondom: maga fizet majd nekem valamit, amiért Kiss Istvántól beszédem a tartozást, aztán azt mondom Kiss Istvánnak, maga pedig fizet nekem, amiért hajlandó vagyok elfogadni a Kohnnak járó pénzt. Ezt csinálom!”

— Szép foglalkozás! — mondta a valaki s elrohant. De Wolff doktor nem értett ehez sem. Kitétek. Mit csináljak? Pénze nem volt; tehát nem munkanélküli. Mit csinál egy huszonnégy éves fiatal ember, hajlott orral, aki nem vált be, mint jogász elme. Ujságírás! Ujságírás! Saját, publicisztika. Nem riport. Riport: kuli munka! Cikkirás. Vezérekir. Első oldalon fog állni: doktor Wolff Kálmán. Hatvan ezer példányban: dr. Wolff Kálmán. A verebek, a gyerekek fogják tudni a nevét. A miniszterelnök az illetményen fogja olvasni a dübörgő vezérekirkeket.

Dr. Wolff tehát másnap a — „Reggeli Blöff”-nél meteorológiai jelentést írt. „Változó idő. Kévsz espadék. Északon szél.” Ugyanez az első oldalon, a másodikon, a többi oldalon. Az egész lap meteorológiai jelentés. Harmadnap riportra ment a „művésznözhöz.” A szerkesztő fölírta a kérdéseket, dr. Wolff ijedten kérdezte: „Hallottuk, hogy művésznök tegnap tüszenteni méltoztatott.” „Ah, hagyjanak, felelte a művésznök, ne foglalkozzanak velem, legfeljebb nyolevan sor legyen.” Negyednap öngyilkossághoz volt kirendelve Angyalföldre. Az öreg bieszás a kötélen lógott az ajtóban; négy gyereke nézte, amint a rendőri bizottság a holtestét pörgette a kötélen. Wolff szerkesztő úr elkészítette a hírt: „Vasárnap tizenegy öngyilkos, három méreggel, öt a Dunába ugrott, kettő revolverrel.” Hol a tizenegyedik? A lap másik oldalán külön cikkben. Uriasszony volt. Három hét múlva azt mondták neki: Irjon egy hírelt. Wolff írt: „Az osztályöntudat a lepkek birodalmában, különös tekintettel a bombicidákra.” Kibójták.

Wolff úr gondolkodott. „Voltam ügyvédjelölt. Voltam újságíró. Az ügyvédség nem terület számomra. A geniálitás ott nem érvényesülhet. Az újságírás felületes. Nem tudok csak úgy firkálni...” s felesapott belletristának. A kávéházba járt, írálkal csevegett, kölesönkért, elhagyta a doktori címet s a pincérel mesternek szállította magát. Két hétig írt egy novellát. Ugynevezett forradalmi írás volt, melyből a nyájias olvasó megtudta, hogy a gazdag ember kővér és rossz, a szegény viszont sovány és jó. A novellát pedig a „Délutáni Blöff” szerkesztőségébe vitte. „Mi ez?” kérdezték. „Novella” felelte. „Hány betű van benne?” Wolff mester leült számolni s egy fél óra múlva jelentkezett. „27.448 betű.” „Húzzon belőle húszszet és egy hónap múlva jelentkezzék a honoráriumért.” De verseket is írt. „Az urak bele” című kötetete nagy sikert aratott a kávéházban. Aztán

következett a nagy pillanat: Wolff úr egy napon gyűjtőívvel a kezében jelent meg. Az íven ez állott: „Ezzel előfizetek Wolff Kálmán „Kárpátoktól az Adriáig” című verseskötetére.” S egy asztallal arrébb ült le a kávéházban, a konstruktívekhez.

Egy este Narr Félix dr. így szólott hozzá: — Belletristika?! Versike?! Novellácska?! Regényecske! Kedves dolgok! Gyermekdolgok! De a tudomány! Hej, hej, a tudomány. A szociológia, kedves kolléga. Az aztán az igazi. Most olvasok épen egy csodás írást a nagy német tudóstól, Prof. Theodor Grubezahltól, a felkiáltó- és kérdőjelek szociológiai alapon való analitikájáról. Világmegváltó munka. Hát van magának fogalma, hogy mennyivel többet érnek a Hamletről írt tanulmányok, mint maga a Hamlet! Hát van fogalma!...

A szomszéd asztalnál valaki felordított. — Még Marxot sem ismeri szőszierint! Megörülök!

Narr Félix folytatta: „Igen, kedves kolléga, a társadalomtudomány az emberi nem megváltásának egyetlen lehetősége. Van, aki azt mondja: éljen a magántulajdon. Aztán van, aki így kiált: vesszen a magántulajdon. Erzi, milyen világmegváltó vita ez így! És mi ehez a vitához képest egy képecske, egy szobrocska, verse, szonátácska?! Semmi! Impotencia! Nulla!

Wolff mester hazament s menés közben így okoskodott: „Mi a novella? Gögicselés. Mi az szociológia! Világmegváltás. Tehát szociológus leszek. Ha rossz verset írok, föltűnik, mert volt már olyan ember is, aki jót írt, de ha a világot rosszul váltom meg, ki a fenének fog ez feltűnni? Hát volt már olyan ember, aki jól váltotta meg!” — Ütközben betért egy optikushoz és rövidlátás ellen pápaszemet vett magának. Odahaza bezárkózott szobájába, a könyvtárhoz sietett, elővett tíz könyvet, két hét alatt végigolvasta őket s megírta 4700 fejezetet tervezett művének első fejezetét: „Az emberi böfésesség kritériuma a fejlődéstörténet ismeretelmélete tükrében, különös tekintettel a neurozís elméletre.” Időközben megúnta a szakálla és a szomszédban egy türelmetlen kispolgár, aki nem tudta bevárni, amíg Wolff úr megváltja a világot öngyilkos lett. Wolff úr szakálla versenyt nőtt a „mű” megírásával. Négy hónap múlva már több, mint négyezer oldal volt teleírva, a világ összes bánata és baja rendbehozva, minden új alapra fektetve, megszűnt a szexuális probléma, az erkölcsi és mezőgazdasági probléma. Csillag alatt közölve volt, hogy ha a német disznóknak ellés közben Wagnert húznak a füllükbe, a rendenség nagyobb malacot pottyantanak a világra, amiből világosan kitétnék, hogy a wagneri zene termelési többlet jelent.

Nyolc hónap múlva az egész szoba tömve volt kézirtattal: egyedül a „Butaság reflexiói” című fejezet olyan hosszú volt, hogy Wolff mester széknak használta, miközben lábát egy másik fejezeten. „A szag és illat különbsége a gazdasági életben” címűn pihentette. Szakálla bokáig ért. Marx szakállá ehez képest nyírott angol bajuszának számított. Ezt a szakállt minden fejezet után végigfésülte és mi-

A XX. század embere
nem szappanoz,
kést sem használ
mégis tökéletesen borotválkozik!

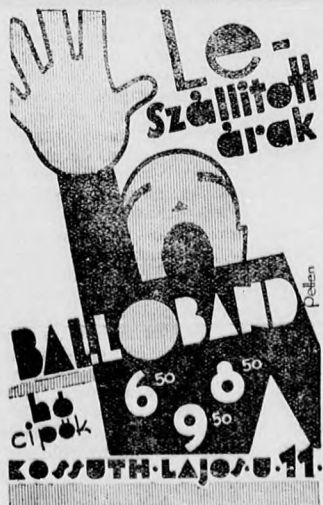
mert

SCHICK DRY SHAVER

elektromos borotváló-
apparátust használ!

Magyarországi vezérképviselő:

VI. Andrássy út 19.
ahol a készüléket díjmentesen bemutatják

közben fésülte, így beszélt magához: „Hát lehet az buta ember, akinek ekkora szakálla van!”

Másfél évi munka után elkészült a „nagy mű.” Kaligrafált betűkkel rajzolta Wolff doktor a haterzer oldalas papírkötegre a címet: „Mintha valami nem volna egészen rendben!” Wolff ír összerakta a haterzer oldalas exsudátumot és hogy az esotleges államelleses kitételeket valahogyan elsimítsa, nemzetiszínű szallaggal kötötte át a remekművet és elindult vele az „Ezt Nektek” nevű kiadválművelat igazgatójához. Útközben azonban váratlan dolgok történtek. A léposóházban ugyanis megbotlott a szakállába és eltörte a karját. Egy lelkes uriember a mentőkért telefonált, akik két perc múlva meg is érkeztek. Tíz perc múlva Wolff doktor bepölyvára ült a mentőorvos előtt, aki biztosítan kérdezte: „Foglalkozása?” — „Szociológus” — felelte Wolff mester. „Micsoda!” — „Szociológus kérem”. Mi az?” — „Az egy tudós, aki a világot akarja megváltani!”

— Űgy — Űgy — fejezte be a beszélgetést a mentőorvos és Wolff urat áttették a rendőrségre. A rendőrségen Wolff úr nyugtalan-kodni kezdett. A rendőrfelügyelő ugyanis nagyon nyúgas ember volt és barátságosan hátha vágta Wolff urat: „Maga az a kommunista? Mi?”

„En kommunista? Hiszen haterzer oldalt írtam a neomarximus...” — „Csönd. Hiába tagad. Mi a foglalkozása?” — „Szociológus vagyok.” — „Ne feesejjen kérem. Ne mondjon ostobaságot. Szociológus vagyok? Mi ez kérem? Mit jelentesen ez?”

„Ez azt jelenti, hogy a bajba jutott világot nagy és súlyos eszmékkel akarom megváltani.” — „Bajba jutott világ? Miről beszél maga? Mit akar maga megváltani? Talán nem tetszik magának a világ úgy, ahogy van? Maga forradalmár! Maga örült!”

És Wolff urat áttették a bolondok-házába.

Wolff úr szomorú volt, amikor bezáródtak mögötte a kilincstelen ajtó. Szakállát ide-oda lengette és akkorákat sóhajtott, hogy a többi bolond összedugta fejét és újjal mutogatott rá: „Nézzétek, ez bolond!” A fehérköpenyeges orvos maga elé ültette Wolff urat:

— Néhány kérdést teszek fel, ha megengedi. Azt szeretném megtudni...

— Ne is kérdezzen. Megmondom előre, foglalkozásom szociológus. „Mi az a szociológus?” — „Szociológus az, aki minden áron meg akarja váltani a világot. Nézze doktor úr, itt van a nagy „Mű”. Haterzer oldal. Olvassa el. Vagy tudja mit, én majd felolvasom magának.

— Kényszerzubbony! mondta az orvos és kitöltötte a beteglapot és a betegség-neme című rovatba egy nagy sóhaj kíséretében ezt írta: „Kényszerképzetek. Proféta komplexum.”

Wolff urat elvezették. Lehorgasztott fejével ment a kétméteres ápoló mellett és halkán nyögött: „Istenem, milyen nagy ember voltam, amikor az „Urak bele” című kötetet írtam, vagy amikor a művésznővel nátha-interjú-t csináltam! És mi vagyok most? Egy szociológus kényszerzubbonyban!” Ki tagadja ezeket, hogy igenis szükség van megváltóra! — Az ápoló megállt az ajtó előtt:

— Megérkeztiünk. Ne féljen fiatalember, meg fog gyógyulni. Lirai költők is meggyógyultak már minálunk. Cellatársra dr. Kákay Csomó, szociológus lesz. Istenfélő, szelíd ember. Az a Kákay Csomó egy nyolcezer oldalas kötetet írt. Tehát sokkal súlyosabb beteg, mint maga. Vigasztalódjon.

Wolff úr mögött bezárult a nagy fehér ajtó. Még mielőtt bemutatkozott volna Kákay-nak, így szólott hozzá: „Figyeljen ide, olvasson magának valamit!” És belekezdett a haterzer oldalba. Amikor az ápoló két óra múlva kinyitotta az ajtót: a két szociológus sok ezer papírlaptól elborítva, holtan feküdt az ágy alatt. Doktor Kákay Csomó megdermedt kezével göröcsösen szorongatta Wolff úr kitépelt szakállát. A vizsgálat megállapította, hogy a vita hevében ölték meg egymást.

PARKETTA ÉS PADLÓBERENDEZÉS

C S A K I S G E R Ö A N D O R
V Á L L A L A T Á T Ó L , V I I
R O T T E N B I L L E R U . 1 2

A neo-szocializmus jelentősége

Írta: Horner Miklós

Annnyira közhely már, hogy a világ az államkapitalizmus irányába halad, hogy ennek bizonyítása teljesen felesleges. Sőt kiderül lassanként az is, hogy nagy általánosságban két különböző, egymástól eltérő úton haladnak az egyes országok. A két út között fokozati különbségek vannak, melyek látszólag nem tulságosan jelentősek, a valóságban azonban a dolgozóosztályok szempontjából nem közömbösek a fokokat. Az egyik az az út, melyen az Egyesült Államok és Japán haladnak, és a nagypár és a bankrendszer közvetlen államosítása felé vezet. Japánban már állami vezetés alá helyezték a vas- és acélpárt és szó van a külkereskedelmi monopólium bevezetéséről. A nagypár túlnyomó többsége a két vezető tröszt érdekelttségébe tartozik, a Mitsui és a Mitsubishi csoporthoz, tehát a koncentráció olyan fokot ért el, amikor már a kisajátítás szinte magától kinálkodik, tekintve, hogy magánmonopóliumokat az államok huzamosabb ideig nem tudnak elviselni. Az Egyesült Államokban még nincsenek látható intézkedések, csak a Roosevelt-rendszer ideológiájából következik, hogy ők is ebben az irányban fognak haladni.

Európában az „irányított gazdaság” gondolata igen különböző konkrét alakokat ölt, az egyes országok kapitalisztikus fejlettsége és a népesség műveltségi színvonala szerint. Kétségtelen, hogy például Angliában nem lehetne a „tervgazdaság” jelszava, helyesebben ürügye alatt monopóliumot biztosítani a meglévő nagyvállalatok és kartellek részére, amiben egyik-másik Kelet-európai állam kormánya mesterkedik. Ez az államkapitalizmus másik, kerülő-útja, a kevésbé logikus és csak ott követik, ahol a néptömegnek vajmi kevés beleszóla van az adminisztráció elhatárolásaiba és műveletlenebbek is annál, hogy értse azt, ami történik. Ez az út azért hátrányosabb, mert nem következik belőle az állam kötelezettsége a népesség munkával való ellátására, ami pedig a közvetlen államosítás esetén a legtermészetesebb.

A magánmonopóliumoknál jogilag nem az állam a legfőbb gazda, viszont az adminisztráció a monopóliumok osztogatásával lehetlenné teszi a vállalkozást, tehát a munkaszervezés minden valószínűségét kizárja. Ezekben az országokban az történik, hogy az adminisztráció felismeri érdekközösségét a kartellekkel. A szabad verseny miatt a befektetett főkek hamar elértéktelenednek, az állam adóbevételei ingatag alapon nyugsznak. A nagypár „éhesítése” jövedelmet biztosít a modern céheknek, a kartellek és ez jobban biztosítja az adminisztráció adóbevételeit is. Mint azelőtt a céhekre, az adót a „vasiparra”, a „textiliparra” stb. vetik ki majd. Az államosítás itt akkor megy végbe, ha a rendszer nyilvánvaló képtelenségei éreztetni fogják a hatáskat. Előreláthatólag rövid lesz ez a magánmonopólius közöttük. Az adóbevételek biztosítását nevezi egyébként ilyen országokban az adminisztráció „fascista” módszernek.

Ezzel szemben érdekes jelenséget tapasztalunk. A fascista lapok és folyóiratok, melyek nagy örömmel jegyeznek fel és tudataik mindenki felé minden olyan eseményt, ami valahol visszaesést, feltűnő igazságtalanságot, vagy közzgazdasági képtelenséget jelent. *Roosevelt* elnök intézkedéseiben és terveiben nem hajlandók „fascismust” látni. Hasonlóképpen a japán államosítást sem üdvözlik eszméjük győzelmeként és a német bankok terbevélt államosítását sem. Pedig az Egyesült Államok kötelezővé tette a munkásszervezést egyes iparágakban (az állami munkásszervezet eljétéka) beavatkozni a munkások és munkáltatók bérmegeállapodásaiba, tehát „megszünteti az osztályharcot”, hogy mi is leírjuk ezt a szellemességet. Mégsem vallják magukénak, mert érzik, hogy a nagybankok megrendszabályozása, a bányabárol: letérese és az állam mindenhatóvá válásának bizonyos jelei nem az, amit ők „fascismus” alatt értenek. Látják, hogy itt valami egész más történik, mint az, hogy egyes befolyásos rétegek biztosítva akarják látni fizetésüket és jövedelmeiket. *Roosevelt* a munkásszervezetek támogatják és nem a trösztök. *Upton Sinclair* támogatja és nem azok, akik azt mondják — tegyük föl, hogy Amerikában a Függetlenségi Nyilatkozat kiadásakor kezdődött a destruktív, vagy a rabszolgák felszabadításakor; mert ez tette lehetővé az átkos „szabadverseny-kapitaliz-

must”. (Ők ugyanis csak a monopóliumos-kapitalizmust szeretik).

Látjuk ebből, hogy a fascisták érzik, hogy ellenkezője történik annak, amit Kelet- és Déleuropában „fascismus” alatt értenek. *Roosevelt* nem egyes kedvezményezett csoportok érdekében akarja megvalósítani az állami felügyeletet a tüke és a munka harcában, hanem annak a példáját mutatja, hogy az átmenet az államkapitalizmusba fascismus nélkül, a népjogok esorbítása nélkül is lehetséges és az autoritativ elvet nemcsak rossz értelemben lehet használni, hanem jó cél érdekében is. Természetesen *Roosevelt*nek könnyebb helyzete van sokféle szempontból, mint az európai haladás vezéreinek. Amerikában nem tudott kifejleszteni a munkásszervezetnek sem az a része, mely hatalomra jutva minden országban kompromittálta alszocializmusával a haladást sem az, mely tájékozatlan külföldiek irányítása alatt gyakorlati eredményt elérni ugyan sehol sem tudott, de arra alkalmas volt, hogy a polgárság egy részét megijessze és a reakció karjaiba sodorja.

Európában nehezebbek a viszonyok, mert több országban a teljes államhatalom a munkásság állítólagos képviselői kezén volt egy időben és ezeknek kellett volna megkezdenni azt az államosítást, amit most a polgárság visz véghez a munkásokra nézve sokkal kedvezőlenebb körülmények között, mint a világháború utáni idők voltak. Mégis vannak jelek, hogy a munkásszervezetek új formái kialakulóban vannak. Nyilvánvaló, hogy az államkapitalizmus felé haladó átmeneti korszakban a munkásszervezetnek más célkitűzésekre és más taktikára van szüksége, mint a magánkapitalizmus virágzásának idején. A legutóbbi régi jelszó az új körülmények között egyszerűen értelmetlenné vált. Bizonyos, hogy a változás és fejlődés törvénye alól a munkásszervezet taktikája sem képez kivételt. A mai helyzetben nem lehet olyan módszerekkel dolgozni, melyek célravezető lehetnek harminc évvel, vagy tizenöt évvel ezelőtt. A fejlődni nem tudó, nem a munkássággal, csak külföldi irányítóik melegegésével tördő „munkásszervezet” kerekítői és akadémizálóói a munkásszervezet új célkitűzésének, mely nem lehet más, mint az, hogy a nagypár és hitelrendszer államosítása a munkásság minél nagyobb politikai és gazdasági befolyásának biztosítása mellett történjék és ne úgynevezett „fascista” módszerekkel.

A francia neo-szocialisták mozgalmának is ez a gyökere. Támogatásukkal biztosítani akarják, hogy az előreláthatóan Franciaországban is végbenemő átmenetet a radikális polgárság és a munkásság közösen vezesse és a hatalom ne esszonsz át a reakció kezére. Mert ha Franciaországban most megbukik a polgári baloldal, az utánuk eljövendő *Tardieu* a parlamentarizmus kikapcsolásával kormányozna és útja inkább hasonlítana a dél- és keleteurópai fascizmusokhoz, mint az Egyesült Államok irányához. Nem hiába ép *Tardieu* az, akinek a legkevésbé tetszik a francia neo-szocialisták magatartása, mert ezek keresztülüzhatják egész számítását. Inkább intranzigens szocialistákat szeretne a francia képviselőházba, akik nem szavaznak meg a hadihiteleket olyankor, amikor Németország fíradhatalanul fegyverkezik. Legyenek „jó” szocialisták és egy pár szépi frázis kedvéért bukassák meg a radikálisokat és segítsék hatalomra *Tardieu*-t. A francia neo-szocialisták zakítottak a felelőtlenség politikájával, mely nem mer részt vállalni a kormányban, hogy ne legyen „népszerűtlen”, mely tiltakozik a magas állami kisdok ellen, de az ellen is, hogy a kormány a tisztviselők fizetését három százalékkal leszállítsa, mert ez „népszerűvé” teszi a pártot és szavazatokat szerez. Ez a komolytalanság teszi tönkre a munkásszervezetet sokhelyütt. A francia neo-szocialisták, akik az ország megvédését hirdetik, mindig vannak olyan „nemzetközölkék” is, mint azok, akik őket „nacionalizmusukért” gúnyolják. Miben nyilvánult meg az utóbbiak nemzetközölsége néhány frázison és egy-két tagjuk egyéni akcióin kívül? A neo-szocialista mozgalom nem akarja hogy a „nemzetközölség” frázisa olyan zsákucéba vigye a munkásszervezetet, mint a középeurópai munkásokat a tűzőn-vizen keresztül „demokrácia” jelszava.

Hiába lennének internacionalisták, ha a ve-
lük ellenséges országok tömegei nacionalis-
ták, mint ahogy hiába „demokrata” valaki, ha
a vele szembenálló nem az.

A francia neo-szocialisták számítanak arra
is, hogy nézetük nyilvánvaló helyessége meg-
nyeri számunkra a munkásság külföldről írá-

nyított csoportjának egy részét és a polgárság
erkölcsileg és értelmileg legmagasabb színvo-
nalon álló elemeit is.

Hasonló mozgalmak kialakulása a legtöbb
országban tapasztalható már és úgy látszik,
ez lesz a munkásszolgálat új taktikája az el-
következő években.

Gyárak lázasan gázbombát gyártanak. A
gáz... a gáz az eljövendő halál eszköze
érik a halálnak újra vetése...

„Harera! Háborúra!” — kiáltják megint.
Harc a világ újrafelosztásáért. Ingadozik a
régis rend. „Fegyverrel védjük!”

A magántulajdon bábeli hatalmas torony-
nyá nőtt. Eltakarja, ami mellette, alant a mély-
ségekben van!... Inog a föld!... megmozdul
a talaj, kicsúszik az egetverő hatalmasság alól
... most gyarmat vész el... termelvény gyű-
lik... romlik... fogyasztója nincs... „Györ-
sítsuk a gépek menetét!” Gyorsítsák a gépek
menetét! Újabb embertömegek válnak felesle-
gessé!... „Megálljunk! Ne tovább! Ne hal-
mozzuk a raktárt!”... és elhallgat a gyár...
elhallgat a lüktető élet... mellette toprong-
yos éhes tömeg nő. Kenyeret akar!
„Csak háború segít! Piacot jelent!” „Zár-
kózzunk el! Allítsuk elő magunk szükségle-
teinket! A felesleget pedig vigyük külföldre!”

... Szűkül a piac. Szűkülnek a határok. A
gazdasági harc gyűlöletbe fullad. A recsegő-
ropogó épület csak újabb véres háborúval
támasztható meg kis időre! De roskadjanak
össze ez ócska tákolmány... béke lesz akkor!

Az emberiség fejlődik... Hatalmasat fu-
tott kezdettől máig... a ködarabkától... a
ciángázig!... Háborúk korától a béke órá-
jáig!... Most, most érkezett el oda, hogy jö-
vőjét, egyenlőségét, a maga életét, népek bé-
kéjét utolsó küzdelemmel kivívja.

Komor Margit.

KALEIDOSZKÓP

... kezdetben béke honol a földön. Az ember
nem ismeri a harcot. Amit összetákol,
maga fogyasztja. Amit készít, abból jut más-
nak is. Amit más állít elő, abból ő is részesül.
Közös a termelés, közös a fogyasztás. Követ
védekezik a vadállatok ellen, egyetlen ellen-
ségei ellen. Követ ejti el és tápláléka nyers
hús és füvek... Béke!... Az embernek még
nincs semmije!... Ósállapot!...

... Kezdetben vala a béke! Aztán felüté fe-
jét a harc! A csere békéje vitába, vereke-
désbe, harcra fullad... éivódás tör ki a tűz-
ért is... Mert az egyik embercsoportnak van!
A másiknak nincs! Az egyik embercsoport
elheezt, a másik amahhoz. Ennek arra
lenne szüksége, amivel a másik rendelkezik...
„Vegyük el tőle!”...

Szaporodik az ember. Egyik másik elől
oroza a vadat. „Harcoljunk érte! Hajrá!
Előre! Fogat fogért! Bosszút a javakért! Részt
az övéből! Harcoljunk! Az *Igazság* nevében!”

Ez neveli az állatot, amaz erősebb öklű, el-
rabolja! Ez megműveli a földet, amaz aratja.
Egyik kézben a munka eszköze, a kasza, a
másikban a halál segítője, a fegyver! A fej-
lődés rend ebben a jelben él.

Eddig követ támadt az ember, most nyíllal
öl. Eddig csak ölt, most szolgaságba ejt. Ed-
dig maga dolgozott, most mást hajszol mun-
kára. A háború első diadalja: Ez dolgozik, a
másik élvez munkája gyümölcsét!

Először a nyíl a fegyver. Favessző, amely
a húsba hatol. Aztán követ kötnék nyomára.
Mélyebb sebet ejtsen. Végül mérgezik hegyét.
Legyen biztosabban a hatása!

... és fejlődik az ember... felfelé a tűz-
del... a rombolással... a háborúval... a
diadallal...

A sémi népek élte alkonyodik. A görög el-
foglalja az ismert világot. Majd jön a római.
Friss, fiatal faj. Rabszolgákat kerít a földmű-
velésre. Maga csak harcol. A rabszolga dolgo-
zik. Megmunkálja a földet és pompás öltözé-
ket készít urának... Csókolja a talpát, amely
megrugdossa... és gyűlik a gyűlölet!...

Harc, háború nyomában taposottság, nyomorúság,
lázongás és a lázongás csúspontja a
forradalom. Leverik őket. Sokat kivégeznek.
A rabszolga nem ember! Ki bánja!

Judeában, zsidók földjén, római az úr. És
a szegény zsidó nyög a járom alatt. Lángra
lobban a hit: „Jönnie kell a Messiásnak!”

... és megszületik a Megváltó a nyomorúságban,
szegénységben. A testvériség, a fel-
szabadulás eszményeit hozza magával!

„Veszedelmes a meglévő rendre! Keresztre
vele!... és a keresztre feszített *Igazság*
diadalútra indul a világba...

A hitből vallás lett... dogmák egészítik...
hívói táborra dagad... Róma fél tőlük...

„A keresztények fantaszták! Rendbontók!
Cirkuszra érettek! Oda velük!”

Pedig csak szegény megtaposottak, akik
keresik az igaz utat!

A háború és a gyűlölet új jelszót kap:
„A fajunkért!” és „A hitünkért!”

Népek bölcsője szűkül keleten. Hún törzsek
új hazát keresnek. Törzsek, nemzetek rohan-
nak előlük. Mérgezett nyílaik halált ontanak.
A megkergetett népek menedéket kutatnak.
Népek áradatát, vándorlását indítják meg...
„Háborút! Háborút! Az új haza nevében!”

Középkor... Hare fajok, hare vallások
ellen... Mindegyiknek mélyen gazdasági
kényszerűség szunnyad. Osztyalok harc! A
gyűlölet örökké éles fegyverével szilajulnak
egymásnak! A birtokért. A más fajú, a más
hitű birtokáért!

... és módosul vala az *Igazság* ember aka-
ratja szerint!...

A termelés felszabadítja a jobbágyot...
gépek állanak rendbe, sorba... bérmunkásra
van szükség. „Többet! Többet! Minél többet!
Pénzt!”... és folyik a vér a koncért! A pro-
fitért! Az áruipacokért! A tőke halmozásáért!

Sorompók zárnak el országhatárokat és
gyűlik a gyűlölet!

Kirobban. „Háborút! Háborút!”
Puskával. Gépfegyverrel. Agyúval. Tankkal.
Tudománnyal. Technikával. Az imperialista
tőke minél többéért!

Aztán? Béke lett. Népek éheztek ke-
nyérre, nyugalomra, borzalmakkal csömörlöt-
ten letették a fegyvert.

Béke lett! Fegyveres béke! Gúlákba rakott
fegyveresövek várják harci riadójukat. Puska-
poros a levegő... gyűjtőszálla vár... és
repülőgép száll az űrben... új, végzetes hadi-
eszköz...

Nemzeti népesedéspolitika

Írta: Totis Béla

Mind sürűbben hangzik el ellenem az a vád
— a hivatalos orvostudomány felől, de mű-
velt polgári olvasóim közül is — hogy bizo-
nyos orvostudományos kérdéseknek a nagy
nyilvánosság előtt való tárgyalásával nem-
csak az orvostudomány tekintélyének ártok,
de az elintézetlen és megoldatlan problémák
népszerű ismertetésével maguknak a problé-
máknak a súlyosságát és presztízst is kisebi-
tém. Könnyű volna részemről a kritikai
hangokra a „kezdjék el a kritikus urak!” fő-
lányosságával válaszolni, annyival is inkább,
mert el tudjuk képzelni, sőt éppen a kritikus
uraktól várjuk már nagyon régen a kezdemé-
nyezést. Addig azonban, amíg kormány, klini-
ka, születésszabályozásról az abortusz-tör-
vény revíziójáról nemcsak hallani, de ami
még ennél is rosszabb, — beszélni sem akar;
kötelességemnek tartom ezeket a kérdéseket
az előtt a nagyközönség előtt tárgyalni, ame-
lyet érthetően érdekel; és a klinikákon és or-
vosi egyesületeken kívül ismertetni, amelye-
ket — felesleges parancs folytán a kérdés nem
érdekelhet.

ÓRIÁSI FŐNYEREMÉNYEK

M. Kir. Osztálysorsjáték

Minden második sorsjegy nyer!

Legnagyobb nyeremény szerencsés esetben

500.000

Jutalom és nyeremények készpénzben:

300.000	50.000	25.000
200.000	40.000	20.000
100.000	30.000	15.000

stb., stb. pengő, összesen közel 8 millió pengő,
mely **összeget készpénzben** ki fizetik

84.000 sorsjegy, 42.000 nyeremény

Huzás október hó 14-én kezdődik!

Az I. oszt. sorsjegyek hivatalos ára:

Egész 24 P	Fél 12 P	Negyed 6 P	Nyolcad 3 P
---------------	-------------	---------------	----------------

Sorsjegyek az összes fővárosiútnál!

A barnainges rémuralomtól elpusztított né-
met tudomány bizonyítja, hogy a születéssza-
bályozásért és az abortusz-törvény revíziójáért
folytatott elméleti harcnak egyformán helye
volt a legszélesebb körökhez szóló népszerű
irodalomban s a legmagasabb tudományos fó-
rumokon is. Nemcsak a felvilágosító füzetek
tömeg küzdött a mindennapi élet elkerülhe-
tetlen szükségességéből fakadó belátásért, ha-
nem az egyetemek részéről is új ismereteket
és eddig csak sejtett összefüggéseket közöl-
tek. Ezek a napjainkra jellemző társadalmi
átalakulással lassan *átalakuló orvostudomány*
meggyőző bizonyítékai és mindenképpen jö-
sult, hogy a nagy nyilvánosság elé kerülje-
nek. Mert nem kétséges, hogy az a tudomány,
amelyik a *társadalmi ember* megértéséből fakad,
nem maradhat a laboratórium féltve ör-
zött titka, hanem kivonul abba az életbe,
amelyből megszületett.

Liepmann W. és Gornick P. volt berlini
professzoroknak a hitlerizmus kitörése előtt
megjelent könyve is a nagy nyilvánosság ér-
deklődésére számíthat: „Nőgyógyászat”-uk a
dolgozó nő gyógyászata. E könyv jelen-
tősége az általános szociálhigiénés munkáké-
nél sokkal nagyobb. Nemcsak olyan ismeret-
eket közvetít, amelyek a dolgozó nő életével
függnek össze, de ezen a területen olyan mó-
don és olyan szemlélettel végzett kutatások-
ról számol be, hogy egy új *nőgyógyászati tu-
domány alapjait* veti meg.

Liepmann, aki az 1925-ben alapított
„Deutsches Institut für Frauenkunde” igaz-
gatója volt, a szociális nőgyógyászat határ-
megbetegedésein túl — a dolgozó nő élettanát
is megalapozza, amikor a dolgozó nő sorsát a
dolgozó férfivel folytatott túléledő verseny-
ben, abból az élettani meglátásból vezeti le,
hogy a nő élettani működését egy, a férfiénál
sokkal nagyobb *sérülékenység* és fejlődésben
való *gátoltság* jellemzi. A fokozottabb sé-
rülékenység és a fejlődésben való gátoltság
olyan megbetegedésekre és fertőzésekre ad al-
kalmat, amelyekkel a dolgozó nő munkájánál
mindenféle körülmények között számolni kell.
Ezek az élettani körülményekből fakadó testi
állapotok a dolgozó nő számára különleges
biztosítási és más védelmi berendezéseket
tesznek szükségessé.

Ugyanezek a szempontok vezetik *Liep-
mann* a népesedéspolitikai kérdésekben is.
Az abortusz elleni küzdelem leghatásosabb
módszerül a *fogamzásmegelőzés* széleskörű
és orvosok által végrehajtott kiterjesztését
ajánlja. Természetesen felmerült *Liepmann*
könyve nyomán a magyar szakajában az a
kérdés, vajjon *Liepmann* álláspontja *Csonka-
Magyarországra* elfogadható-e! Az „Anyá és

Csecsemővédelem" VI. évfolyamának hatodik száma azt állítja, hogy „semmiképpen sem helyezkedhetünk erre az álláspontra, mi magyarok, csekély nyolc millió népességünkkel. Különleges helyzetünk és nemzeti létünk egy minél nagyobb népszaporodásra törő népédszpolitikát tesz elengedhetetlenül kívánatossá.”

A Liepmann könyvét ismertető cikk különbséget tesz internacionális és nemzeti népédszpolitika között és éppen ez adja meg az alkalmat arra, hogy hazafias felbuzdulását a legkomolyabb kritika tárgyává teheszük és megkérdézzük, vajjon a magyar dolgozó nőre Liepmann megállapításai miért nem alkalmazhatók? Vajjon a Magyarországon dolgozó nő olyan társadalombiztosítási és olyan munkásvédelmi intézmények védik, hogy rája egy egyébként internacionálisnak nevezhető tudományának, az orvostudományának újabb szociálhigiéniai ismeretei nem vonatkoznak?

Disputa : kritikáról és kritikusról

Kötelességemnek tartom, hogy a *Bánáti Oszkár, Radnóti Miklós* „Lábadózó szél” című kötetéről irt kritikáját (Független Szemle, 6. szám) kissé helyreigazítsam. Ime!

Példák a „magyaros” írásmódra:
(Radnóti Miklós verseiből.)

„s hullt ránk apró tüskékben, zuzmára”.
„Te Párisban élsz Hiroshi még”.
„a proletárhalottak oszlanak nézd, a füttyölő levegőben!”
„a japáni gyalogság”.
„s barna szemekben hogy féreg ül”.
„ó tudja, hogy külvároson később tuskót és szenet szedgettem!”
„Egy korsóka tutajról a vízbe lefordul ijedten!”
„A Tiszaparton újra már elaludtak a rózsák!”
„s az igaz gyümölcsfát a napól is lécekel elővák!”
„sívó virágot rossz éjjeli fagytól óv el a téli tető”.
„kenyér után járt apám a városon”.
stb.

Példák a „hatásos” mondanivalóra:
(Radnóti Miklós verseiből.)

„Egyedül maradsz szeletlen a széllal feketén föl-tornyodva!”

Mindenesetre meglepő, hogy a magyarországi arya- és csecsemővédelem tiltakozik a birth-control ellen, különösen, ha tekintetbe veszi azokat a súlyos veszteségeket, amelyeket a nemzeti erő és a magyar népédszpolitika a birth-control hiánya miatt szenved el. Magyarországon évente több ezer asszony hal meg tiltott műtét következtében és országunk még ma is 17,8% csecsemőhalandósággal számol. A valóban nemzeti népédszpolitika nemzeti érdekéért, internacionális ismeretek és módok segítségével is küzd, elsősorban a dolgozó nő életlani és társadalmi helyzetének megértésével és avval a belátással, hogy anya- és csecsemővédelmi funkciót tölt be a birth-control ott, ahol szociális okokból akár a terhes anya, akár a születendő gyermek élete van veszélyeztetve. És ez nemzeti munka marad még akkor is, ha az ez érdekekben folytatott küzdelemben fölhasznált eszköz nem magyar szabadalom, hanem angol-szász találmány.

„kék virág is szotyogva egymásra hajlik, esőről álmodik lassan s rotyogva nő”;
„hasrafeküdt utakon itt a napfény és nagyokat mészázva vakarja jarát”.
„elpejtgetett régi csékeik ezre előttük, arany díkét kopogva csüng a fák”.
„könyökük ormán”
„a sarkok feketéjén”
„a sövény feketéjén”
„most harcain ustrom duruzsol ruhám újában”.
„késeket hordoz a szaladó holdfény, majd a guggoló méla szagoknak!”
„kedvetlen néztek trombitásfuru véneiket”.
„csöndes pipa után járt bennük kövéren a traktor”
„bokorban kigyók fűgyörésztek”
„fegyelmes halottakat lottyantva”
„és alatta is víz fut, kövek közt fehér paraszakkal”.
„rakott faluk csipáztak messze”.
„pirult a hős nyár”
„szokalla nőtt a holdnak”
„gyerekek hának asszonyok kék szemén”
„mint vizipókok árnya rózsá”,
„és papírral ápolt glóriákkal sötéten a gazdák”
stb.

De azért Radnóti Miklós költő. Bánáti Oszkár szerint.

Simon Andor

LÓ ÉS TEHÉN.

Jan Carek.

Ló — ügetés és ügetés, vágatás és fék-telenség,
lobogó sörények esattogása szabad legelő-kön —

Ló — dob, durva paták ütemes dobogása a megfeszülő talajon,
csupa mozgás, véres erő — lelőtt drago-nyos bukik a nyeregből a földre,
nyerítések riadója remeg a haladó haretéken szomorúan —
Ló — a csaták jelképe.

Tehén — lágy, elfeküdo rétek, bíbicek sírnak rajta,
a nap legurul a tehénhátak piros dombja mögé pihenésre —

Tehén, súlyos iga a homokvágásban,
lassan lépked a nyüzsgő, görbe barázdán,
mely dülölköten megy, cammog a biztos, robotos élet.
Otthonnak jelképe, paraszté s asszonyáé,
istállóké és a tejé,
lebegő tájképé — sarkait ősi ökörnyál fonja körül halványan ezüsttel,
tehén — a béke jelképe.

Berzy József fordítása.

ÉGI ÉS FÖLDI KONYHA

Esteledik, a kormos eget,
mint jó eseléd,
acélkékre sűrölja a szél,
ragyog a csillagok sárgaré z gombja,
fénylik a hold piros sütoje
a gyártetők barna fedő fölött.

— Jövő századok fia, rád gondolok most,
míg ez égi konyhát nézem.
Te talán majd irigyelsz minket,
sövároga és szines időkért.
Nem látod majd, mily fazekakban,
füstölög gyárakban, nyomorult falvakban
fűtők meg az éhség lángjain
az emberiség örök ebédjét.

Ember Ervin.

MUNKABAN

Most lefekszem, gungosan elaltat a fáradtság és az édes szénaitallat,
reggel meg már virradatkor ébreszt a sárgarígó.

Csupa munka lesz ez a nyár,
Nehezen jöttem el Budapestről,
mégis hazajöttem,
nem énfelém sugárik Judit meleg szeme,
mit kóborogjak ott a nyári hőségekben egyedül.
Az apám itt dolgozik naphosszat néhány legénnyel

közéjük állok én is,
húzom a mérnöki láncot,
cövekeket ütök az erősszagú füvek közé:
búza nő ezen a három holdon a tavasszal,
ház és kertecske lesz az összel
azon a kétszáz négyszögölön.
Az erdőbe baltával megyek előre,
emberek jönnek majd utánam,
dolgozni fognak és szeretni!
Gyorsan jár a balta a kezemben,
alig bír rajta tántorogni a lombok közt lehulló napsugár.

el is fárad belé és pihenni megy,
helyébe lép a jóval soványabb alkonyati esillag.

Pihenni megyünk mi is,
a tüskés bozótóson majd holnap vágjuk át magunkat,
és nem lesz nekem semmi bajom a szerel-
től!

Sáfary László.

Jó könyv
Szép kötés

Radó Olga

Budapest, Visegrádi u. 11/a

PERGA

PAPIRIPARI ÉS
KERESKEDELMI
V Á L L A L A T
B U D A P E S T
V., SZABADSÁG TÉR 18
(TÖZSDEPALOTA)
TELEFON 20-2-12

CSOMAGOLÓPAPIROK
PAPIRZACSKÓK
CSOMAGOLÓTÁSKÁK

Habszelyem

TÖRÖK A. ÉS TÁRSA

BANKHAZ R.T.

BUDAPEST, IV., SZERVITA-TÉR 3.

a m. kir. osztálysorsjáték főárusító.

Kísérlelje meg szerencséjét és vásároljon osztálysorsjegyet TÖRÖKNÉL.
Elérhető legnagyobb nyeremény

500,000 pengő

NYEREMÉNYHUZÁS
OKTÓBER 14-én és 17-én

Az I. oszt. sorsjegy árak:

Egész sorsjegy
P 24.—

Félf sorsjegy
P 6.—

Negyed sorsj.
P 6.—

A Szent Gyögyfürdő

Az emberek élete összekapcsolódik a hártalan vágyódással egy jobb és szebb jövő iránt. Minden alkalmat fel kell tehát használnunk, amivel magunkon segíthetünk. Ilyen alkalom most a m. kir. osztálysorsjáték, mely október 14-én kezdődik. A rossz viszonyok dacára önmagunk és családunk érdekében cselekszünk, ha veszünk egy sorsjegyet, akármelyik hivatalos főárusítónál, mert ezáltal megszerezünk a reményiséget, hogy máról holnapra vagyonosak és boldogak lehetünk. Minden csak a szerencsétől függ! A sorsjegy ára: $\frac{1}{8}=3$, $\frac{1}{4}=6$, $\frac{1}{2}=12$, $\frac{1}{16}=24$ pengő. Minden egyes sorsjegynek egyenlő a nyerési esélye. (X)

SZEMLE

IRODALOM:

FRANZ WERFEL: *Élhetünk-e Istenhit nélkül?* (Kosmos könyvkiadó-vállalat, Bpest, 1933.) Werfel hitvallása annak a spirituális világnézeti áramlatnak a terméke, amely napjainkban végzi a maga térhódítását Európában, hogy fölváltsa a lelkek fölött a materialista világszemlélet hosszantartó uralmát. Werfel ennek az új spiritualizmusnak a védelmében éles kritikát gyakorol úgy a kommunizmus, mint a nacionalizmus gondolatrendszeré felett s így kézenfekvő lenne a gyanú, vajjon e hitvallás egyben nem politikai állásfoglalás-e és pedig éppen a polgári gondolat védelmében. Werfel számol ezzel a gyanúsítással és hitet tesz a kor szociális gondolata mellett. „Ha a szocializmus gyűlölködően vallásellenes is, a valóban vallásos szellem mégis csak mélyreható szociális szellem lehet”. Nemesak arról van tehát szó Werfelnél, hogy az egyes emberi lélek üdvéhez hozzátartozik-e vagy sem az Istenben való hit, hanem arról is, hogy az emberiség jelenkori válságának a megoldását milyen irányban kell keresni. Ez persze már súlyos és bonyolult kérdés és kíváncsian várjuk, vajjon milyen útmutatást tud nyújtani számunkra ebben az irányban a hitvallás szerzője: „Ezt a világot, amely civilizáltnak nevezi magát, lelkileg csak úgy lehet meggyógyítani, ha újra megtalálja az utat az igazi kereszténységhez”.

Ennél a válasznál mindenképpen meg kell állnunk. Mindenekelőtt szembevetendő, hogy Werfel ezt a bizonyítást a maga zsidóságára való hivatkozással vállalja. Tudnunk kell, hogy eljárásával nem áll egyedül körünkben. Mindtöbben jelentkeznek a zsidóság kiváló szellemei közül olyanok, akik Jézusban nemzetük géniusának kiteljesedését látják. De másfelől is, Jézus személye és evangéliuma mindinkább kezd kibontakozni egyházak, felekezetek és faji keretek szorító bilincseiből és egy egyetemes emberi gondolat hordozó-jává emelkedik. Mégis kétségtelen, hogy a kereszténységre való pusztá utalás, mint amilyen a fenti Werfel-idezet, még korántsem ad fölvilágosítást arra vonatkozólag, miben fog hát állani a kor bonyolult gazdasági, társadalmi, politikai és szellemi válságának megoldása. S nem főleg akkor, ha az utalás indoklását is olvasuk Werfelnél: „Krisztus tanítása nemesak, hogy nincs még kimerítve, de alig is sejtjük a lényegét”.

Általában Werfel egész előadására és gondolatmenetére jellemző bizonyos előkelő dilettantizmus. Nemesak, hogy szakismeret nélkül nyúlt kényes kérdésekhez, de az a benyomásunk, hogy a felvetett problémakomplexum sem áll világosan előtte. A cím után ítélev, a szerző problémája az a kérdés, hogy élhetünk-e Istenhit nélkül. Am erre igazában csak az előadáson kívül, az ahhoz csatlakolt sok érdekes és eredeti fordulattal gazdag „Függelék”-ben ad választ. Maga az előadás egyébként részben a valláspótlóké (kommunizmus, nacionalizmus stb.) kritikája, részben pedig az ateizmus cáfolata. A valláspótlóké kritikájában azonban nem az Istenhit szükségét, mint inkább azt bizonyítja be, hogy az ember vallásos szemlélet, általában zárt világnézet nélkül nem tud megélni; hit kell neki, ha mindjárt kommunizmus, vagy nacionalizmus is az a vallás. De másfelől az ateizmus cáfolata sem jelent még problématisztázást. Mert nem az a fontos kérdés, hiszünk-e vagy sem Istenben, hanem sokkal inkább az, hogy milyen Istenben hiszünk. Tagadhatatlan, hogy vannak nemkívánatos Istenek. „Aki nem falja föl védtelen ellenfelét, ezzel, anélkül, hogy tudná, már elismerte Isten létezését”, mond-

ja naïvul Werfel s megfélekedzik arról, hogy Isten nevében minden időben egész vígan falták föl egymást az emberek. Ugyanaz a dilettantizmus, amellyel a vallási kérdéseket érti, mutatkozik meg bizonyos tekintetben a kommunizmus kritikájában is. Werfel meglehetősen közhelyeket szögez a marxizmus ellen. Bizony ez látott már más és veszedelmesebb szkeleket is.

Mindez természetesen nem érinti Werfel hitvallásának erkölcsi értékét és jelentőségét, amelynek az ösztönesség és élményszerűség elvitathatatlan tulajdonsága.

A fordítás nem könnyű munkáját Dénes Béla végezte, nem mindentűt birkózza meg Werfel filozófiai nyelveinek nehézségeivel.

Simándy Pál.

LAWRENCE *Lady Chatterley-je magyarul. Braun Soma fordítása.* (Nova kiadást.) Egy remekmű csonka és — szerintem — rossz fordításban. Mit kezdjen vele az ember? Megmagyarázza, hogy a lényeg nem az, ami a könyvben van? Akkor mindenki azt fogja hinni, hogy az, amit kihagytak. Vagy megmagyarázza azt, hogy: ez így még mindig jobb, mint a semmi. De ez viszont annyira volna, mint lovat adni azok alá, akik legjobban szeretnék Voltaire-t *Bangha*-féle, *Bocaccio*-t

Ez a magyarra fordított izé itt, amit *Chatterley* címmel adtak ki, az eredetinek kiült hullája. Most az a kérdés, hogy van-e értelme ilyen könyveket magyarul kiadni? Mire az az egyenes válasz, hogy: nincs. Ez a könyv így, ahogy rövidítve megjelent, fölösleges. Az eredeti kiadásának pedig legyőzhetetlen akadályai vannak. Ebből a műből az olvasó *Lawrence*-ról torzképet nyer. Az eredetileg nem lehet kiadni a társadalom atmoszférája miatt. De nem is kell. *Lawrence*-nek sohasem tetszett, hogy a mai kor mindenkinek lehetővé teszi minden könyvhöz való hozzáférhetést. Ennél több: ellensége volt az írás és olvasás kötelező tudásának. Teljesen igazra van. Miért kell mindenkinek, visszaéve azzal, hogy olvasni tud, *Lawrence*-t forgatni? *Lawrence* a lehető legkisebb számból álló emberiségé. Ezek azok, akik életük részévé tudják fogadni. Ezek úgysis megtalálják. A többi pedig, akinek narkotikus, szórakozás, szenzáció és izgatóság, az olvassa továbbra is *Dánielét*, *Zilahyt*, vagy menjen moziba.

Thomas Mark.

KOMOR ANDRÁS: *Nászinduló.* (Panthon kiadás.) „Feljegyzni minden egyes körülményt, mely meghatározza, vagy módosítja az emberi gépezet működését”. Lehetetlen volt nem Zola ezen posztulátumára emlékez-

A „KOSMOS” könyvkiadóvállalat kiadványai:

MEGJELENT:

FRANZ WERFEL: *Élhetünk-e Istenhit nélkül?* Ára: 1.— P.
ILJA EHRENBURG: *Lasik Roitschwantz.* Ára: 3.30 P. Egész vászonban.

SAJTÓ ALATT:

COUDENHOVE-KALERGI: *Stalin és Hitler.*
NAGY LAJOS: *Három vidéki magyar város.*
ERICH EBERMAYER: *Odilienberg.*
4 SONG.
Zene: JUSTUS GYÖRGY.
Szöveg: NÁDAS JÓZSEF.

A „Független Szemle” előfizetői és olvasói kedvezményt kapnak.

Előjegyezhetők a szerkesztőségben.

Prohászka-féle és *Szabó Dezső*-t *Csathó*-féle átdolgozásban kiadni. — *A Lady Chatterley's lover* a modern világirodalomnak három legdöntőbb kötete közül az egyik. Tárnya egy angol lady és egy erdész szerelmi viszonya. Szellemsége, életérzése olyan tiszta, egyszerű, mely és nemes, hogy lehetetlen nem állandó örömeteljes szívdobogás nélkül olvasni és lehetetlen nem az ember életének eleven és állandó határozott részévé fogadni. *A Lady Chatterley* egy eddig nem látott és nem sejtett életközéleket jelent: mindazt, amit a modern irodalom talán már ötven éve hiába keres, maradóképtelenség megcsinálja. — Persze, ha valaki a *Chatterley* magyar fordításában mindazt meg akarná találni, lehetetlenségre vállalkozna. Ami itt van, egy gyanús, kicsit ponyva erotikus fémremlék olyan természetű „purifikált” kiadása, amelyik a három csillagok és pontok bók alkalmazásával még a halványokat is képes robbanó szexszuális dühre ingerelni. *Lawrence*-el az angol kiadók a regényt meg akarták „tisztítani”. *Lawrence* nem vállalkozott rá. Azt mondta: „Lehetetlen! Éppen úgy megkísérelhetném azt, hogy orromat egy olívóval egyenesre vágjam. A könyv vérzik”. *Lawrence* halála után „megtisztították”. A könyv vérzik. Több. Elvérzett.

nem *Komor András* új regényének olvasásakor. Mert észrevennem és becsülnöm kellett az író munkájának lelkiismeretességét és alaposágát, mellyel témáját: egy szerény és felszeg pesti tisztviselő s egy nem gazdag és nem nagyon fiatal vidéki úriánny házasságát, illetőleg ennek első esztendőjét feldolgozza. Szeretettel, aprólékos gondallal és finom eszközökkel tárja elénk *Komor* regénye zsidó kispolgárainak hiába-reménykedő, borús kis lelkét, tapogatózó és esendő életét. Szürke és lendületnélküli ezeken az embereknek a világa. S talán csak felesleges stílustartás, — mert semmi esetre sem kikerülhetetlen következmény — hogy a regényből magából is hiányzik az igazi lendület. De ez aztán az oka annak, hogy a *Nászinduló*, ez a becsületes, komoly és igaz írás, nem lett több egy fiatal író szimpatikus új regényénél.

Murányi-Kovács Endre.

MOLNÁR AKOS: *Tizenkét lépés.* (Dante, 1933.) Egy férfi — két nő: eddig még nem volna túl érdekes a probléma. A két nő közül az egyik leheletfinom zongoratanárnő, a másik tenyeres-talpas cseléd: még tán ez se egészen szokatlan. De hogy a férfi mindakettőre egyszerre szerelmes és

egyik vonalamba semmiképpen sem gátolja a másikat — ez már probléma. És hogy az elvből házasságellenes férfi feleségül veszi leheletfinom barátnőjét, hogy állandóan közelében lehessen — a cselédnek, az már egyenesen pikáns. Itt már úgy néz ki a dolog, mintha nő írta volna a regényt azzal a szándékkal, hogy a férfinen — tipikusan női szemmel nézett — alávalóságát és komizságát penellengesse ki. Hogy a férfin azután teljesen a második szenvedély hatalmasodik el, hogy szobájából éjjelenként a cselédszoba csak tizenkét lépés, végül hogy a csattanó: revolvrólövés a leheletfinom nőcske részéről, aki ilyen módon egyszerre végez a másik két főszereplővel, az már magától értetődik.

A regény fölösleges rutinnal és technikával íródott, ami a középponti problémát és cselekményt illeti. Nehéz lenni a könyvet, amikor a férfi vergődéséről van szó; meg lehet érteni, mért nem mondanak föl a cselédnek, noha a férfi a nászutól megvallozza, hogy a cselédbe szerelmes. — A férfinek ez az jószándék, de rossz kivitelű őszintesége pedig igazán mely lélekismeret és megírní tudásra vall. A fő epizódalak (a hősnő nyolcadikos öccse; szintén odavan a cselédért) már bántóan elrajzolódtak, nem különben a cseléd maga is, — kár, hogy az írói fölényességéből erre már nem jutott elég.

Mondtuk, hogy nehezen lehet lenni. De azt is meg kell mondanunk, hogy bosszankodunk a probléma ügyszólván feminin célzatú nyakatekérésén, meg a kivitel nagy zökkenőin. Jó könyv, de mégsem egészen az.

Honti János.

SZÍNHÁZ:

AZ ŐSZI SZEZÓN teljes erővel megindult. Szeptemberre a premierok olyan özöne zúdult a kritikus és a közönség nyakába, hogy ember lehetett a talpán, aki győzte idegekkel, idővel és — pénzzel. Sajnos, a rengeteg premier nem jelentett egyben rengeteg értéket is és megindult szezon kilátásai a szeptemberi lezajlott premierok után egyáltalán nem jósoltak optimizmusra. A direktorok még mindig nem jutottak el a tények fölisméréséig, még mindig csak a túlságosan elszaporodott potyajegysek ellen hoznak határozatokat, — amiket természetesen ők maguk szegnek meg legelőbb —, pedig sokkal helyesebben tennék, ha a határozatokat — önmaguk ellen hoznák. Csak azokat a bemutatásokat vesszük sorra, amelyekről föltétlenül kell írni s még így is: leg-többjük immár a múlté. A közönség ítélet feleltek s ez az ítélet elszomorító. A kritikus nem tehet egyebet: regisztrálja az eseményeket s nem tekil öröme abban, hogy ítéletét a közönség jóváhagyta azzal, hogy — nem tölti meg estéről-estére a színházakat. Sőt!...

A *Nemzetiben* elsőnek a *Téli regét* mutatták be. Az új direktió tudatában volt annak, hogy nálunk tradicionális *Shakespeare*-kultusz van és lesz és ezt a kultuszt akarta kibeszélni. *Shakespeare* időtlen költő, mindig problematikus hallgatónak, színesnek, rendezőnek és színházigazgatónak egyaránt. Főleg a színházgatók számára problematikus. Mámint — a siker. Mert ha *Shakespeare*-darabot mutatnak be, akkor azonnal tisztázódik minden. *Shakespeare*-darabban nem lehet csalni, nem lehet ösztövére fantáziával dús fantáziát mímelni, nem lehet Arielként szárnyalni, ha csak Kalibán röghözkötöttségével cammogunk, nem lehet pathetizálni, ha mesejátékra van szó, egyezőval érezni és érteni kell *Shakespeare*-t. Nem olvasni, nem megtanulni, — persze ezt is kell —, hanem... És épp ez a hanem hiányzott a *Nemzeti* előadásából, amely zavgya összevisszaságban hozott freudi színezéssel stroragédiát s királyukod operett-stílussal — mesejátékot. Amilyen a rendezés, olyan a színészi játék is. Különbé játszási stílusok és törekvések keverődnek

igen-igen szerencsétlenül. De egy valakinek a nevét mégis nagybetűkkel kell írniuk: *Márkus Emiliát*, aki jelenetéről-jelenetre nőtt s akkorára, hogy szétfeszítette szerepe kereteit. Miatta, egyedül miatta érdemes megnevezni a darabot, amelynek fordítása *Kosztolányinak* nem legsikerültebb munkája. — A *Nemzet* első tényleges bemutatója az *Igérlet földje* volt. *Zágon István* komédiája igen jó darab lett volna, mondjuk az *Andrássy-úti Színház* számára. De a *Nemzet* nem. Másutt egy olyan direktor, aki az ország első színházában azt a darabot bemutatattja, már rég nincs a helyén. És kétségbeesett szomorú, hogy nálunk semmi visszhang. Csönd. Sőt! A kritika jóindulatulag kezelte az „eset”-et, valószínűleg azért, mert *Zágon* kolléga, akit nem illik... de nem is erről van szó. Hiszen *Zágon István* igazán nem tehet róla. Ő csak azt írta, ami tőle tellett. A hiba az igazgatóban van, aki azt hiszi, semmi sem fontos, csak az: jó kasszajelentések legyenek. Hát — lehet, hogy igaz van. De akkor ajánlunk még egyet. A közönség s a pénztár érdekében. A szünetben közvetíték hangszórókon a slágert, állítsanak zongorát a büffébe s a Matány-Bajor—Pethes-trió járja el a legújabb akrobata-táncot. Jó?

A magán-színházakban három darabról kell beszámolunk. A *Lysistratáról*, *Lányok az intézetben*-ről és a *Raszkolnyikov*-ról. Egyik darab sem sikerült százszázalékosan. De mind egykiben van akarás, céltudatosság, problémakeresés és megoldási törekvés, úgy, hogy toronymagasan állanak a *Nemzeti* produkciói fölött. *Aristophanes—Emőd—Bárdos* *Lysistratája* több, mint amennyit vártunk tőle s kevesebb, mint amennyit kapni reméltünk. Több, mert hosszú évek óta nem volt színházi előadás, amely annyira kollektív munkán épült volna föl, mint a *Lysistrata*. Az előadásnak nem volt egyetlen sztárja sem, de sztár volt valamennyi közreműködő. Nem is illik, nem is szabad, hogy egyet is külön kiemeljünk. Biztos, hogy ez a darab érzetnünk fogja hatását a magyar színjátszás történetében s ha mégis kevesebből is beszélünk, ez azért van, mert *Bárdos* kissé jobban uralja a színpadot, mint amennyire szükséges. De zsenialitása, szöveg, zene, produkció, díszletek harmonikus összeváltása maradóan élményt jelent mindenki számára. Lehet tanulni belőle és talán ez a legnagyobb eredménye a darabnak. *Aristophanes* pedig nem kell fölfedezni annak a kultúrközösségnek, amelynek módjában van *Arany János* fordítását olvasni.

A *Lányok az intézetben* kritikáját szemelláthatólag befolyásolta magának a kísérletnek a ténye. Hogy a Vígyszínház kijött a darabral. Mert egyébként — valljuk be őszintén — mi, akik a mai hangos filmek kezdeté óta elvi ellenségei voltunk s vagyunk, nem mondtunk mást: ha zongorázni tudók azt a különbséget, amennyivel a film jobb a vígszínházi előadásnál! (Nem is értjük a mozi-sokot: annyi élelmesség sem volt bennük, hogy egyik vagy másik újból műsorra vette volna!) A darabot „áthangolták”, gleichschaltolták s ez az áthangolás nagyon érződik szövegben, színészen egyaránt. Az előadás talán épp ezért, nem tudja az átélésnek, őszinteségnek még minimális látszatát sem adni. *Tökés* és *Ágy Irén* is csak nagyjelenetekben élnek igazi életet. Ez pedig kevés, három órai szaválás és mesterkedés után. Az előadás szenzációi nem is ók, hanem *Peéry Piri* és *Szombathelyi Blanka*. — *Peéry Piri* régen tudjuk és hirdetjük, hogy a magyar színpad egyik legnagyobb tehetsége, de biztosak vagyunk abban, hogy *Szombathelyi Blanka* is a legelső köze fog tartozni. Aki 15 éves korában annyire „készsé” színésznő, annyira képes élettel és levegővel tölteni a színpadot, mint ő, az nem eshetik vissza, nem kallódhatnak el.

És végül a *Magyar Színház* bemutatatta *Raszkolnyikov*-ról. — Nem *Dosztojevszkij* az igaz, de becsület

és tehetséges munka. Érződik, hogy *Baty* át akarta menteni a színpadra *Dosztojevszkij*-t és az átmentés nem rajta múlt. A színház nagyon igyekezett és a rendezésnek egészen kiváló momentumai is voltak, egy-két helyen ugyan zavaros, főleg a zárójelenetben. *Baló Elemér* játszatása *Raszkolnyikov*-ot erős-átérzéssel, mégis úgy éreztük, ez a szerep meghaladja tehetségét. Törzs a vizsgálóbíróból faragott remek figurát, bár ennek az alaknak volt a legkevesebb köze *Dosztojevszkij*-hez. És *Kabos Marmeladov*-ja: a legnagyobb színészi teljesítmény évek óta. Felejthetetlen, döbönetes és igaz. *Kabos* eldobta csörgősapkáját s öltöztetett a csúcsokig. A komédiából — ember lett. És ez élménynek több és szebb, mint bármi más ezen a földön.

Dénes Béla.

KÉPZŐMŰVÉSZET:

FIATAL MŰVÉSZEK A MŰCSARNOKBAN. Szerencsére a plakátok is így hirdetik, hogy „fiatal művészek” kiállításai, különben képtelenség lenne rájönni. Csodálkozva járjuk végig a termekeket: ez a magyar képzőművészek ifjúságának a legjava termése? Képekben és szobrokban itt találjuk, ami a 40 évesnél fiatalabbak nemzedékét hajszolja és győtri, a problémáikat, céltudatosságait, megoldásait? Ezek a 40 évesek is, meg fiatalabb társaik is, mintha már a pályában kezdtek volna festeni és mintázni; a kiállítás minden sarkából az 1890-es évek levegője árad. Különösen a festők maradtak a multban; még az esetkezelés is, sokszor éppen a legjobbaknál, a tegnapielőttre emlékeztek. Mintha nem is lett volna az impresszionizmus forradalma, a XX. század első negyedének vad Sturm und Drang-ja, mintha ma nem keresné az egész világ művészetét az új, háború utáni élet kifejezőformáját, új színeit, megváltozott ritmusát. Itt-ott egy-egy újabb magyar mester nagyon is erős hatása, (Csók Istváné, Rudnay Gyuláé, Pényes Adolfé), aztán csak egyhangú ismétlés az 1890-es festői látásnak, ismétlés a régi színészékné, szakadatlan változatok a már régen megoldottaknak és régen megszokottaknak.

Pedig a képek nagyrésze jó és kellemes, mondhatnánk megnyugtatóan jó, ezek a fiatalok értik a mesterségüket. De éppen ez a megdöbbentő! A fényesre lakkozott arcképek, a semmitmondóan üres tájképek, az iskolai tudás megmutatásának ürügyén készült aktok mögött nem évezni mást, mint képek és korrekciós mesterkedés.

Ne értesünk félre. Nem reklámjuk a mindenáron problémakeresők szertelenségét, a letűnt „izmusok” tehetségtelenjeinek zagyva handabandázásait. De meghökkenünk, ha a fiatalok kiállításáról hiányzik a ma vergődő embernek elkínzott arca, a nagyvárosok levegője, a sportokon nevelődött testek természetes meztelensége. Ez nemcsak mondanivaló, de stílus kérdése is. De mi az oka ennek az egytetű multbafordulásnak, a mai élettel való, szinte programmszerűen szigorú elzárkózásnak? Lehetetlenség nem párhuzamosságot találni a társadalmi és a képzőművészeti reakciók között. És a magyar képzőművészek fiatal gardája a leegyszerűbb utat választja: az uralkodó rétegek ízléséhez akar alkalmazkodni minden áron. Ezért marad a megszokott témáknál, a beidegzett színhátsoknál, a jólismert formai megoldásoknál. A művészeti reakció pontos megfelelője a társadalmi reakciónak. Sokszor igen messzire nyúlik vissza ez a reakció, de mindig csak olyan stílusokhoz, amelyek a megalkuvást, az édeskés hízelgést jelentik. (A különben igen tehetséges *Szánthó Mária* egyenesen az édeskés és olvatogón érzi ki *Gruze-nél* keres inspirációt).

Údítón emelkedik ki az együttesből *Kézi-Kovács Elemér* két egyéni felfogású, mesészerű tájképe, *Csóka István* arcképe (Pirossapka lány, de ez is a jellemző klasszicizáló stílusban), *Gulyás János* életmutató Asszony-arcképe és *Kovács Árpád*

meggyőző erejű, finom reflexekkel megoldott ülő akta.

Lényegesen közelebb állanak a mai élethez a fiatal szobrászok, habár tehetségük legjavának kifejtéséhez hiányzik a legfontosabb tényező: a monumentális feladat. Sokatígérvő, öntudatos művész *Buzi Barna*, akinek elszakadása a konvencióktól nem lehet véletlenség. A szoborfejek kissé barokk-izű sorozatában külön említést érdemel *Gerő Gyula* két tömszerű, erős kézzel faragott alkotása. (Az egyik *Karinthy Frigyes* sikerült és a tanulmányserűségét messze túlhaladó szobormása).

DALLOS HANNA TÍZ FAMETSZETE: *Mi Atyánk*. A vallásos inspirációnak ez a formája is multbanulást, visszazénet jelent. *Dallos Hanna* nemes egyszerűségű fametszetei, melyben a *Mi Atyánk* örökség imádságos szavait szerencsésen kísérik Jézus életének és szenvedésének jelenetei, az előbb leírt művészeti reakciónak sodróbb születtek. Annál elismerésre méltóbb, hogy stílusban és technikában ezek a lapok nem jelentenek reakciót. Talán hiányzik *Mese-reel* nagyvárosi passió-jának kemény vonalvezetése, hatásos kompozíciója. De az önállóan járó, fiatal művész így is sok értéket ad. A fametszés stílusának realizmusát nem akarja enyhíteni: a fejek, a mozdulatok jellegzetesek és megalkuvás nélkül kemények, sokszor vadak. A „jőjjön el a te országod!” megrázó lapján viszont magától értődően simulnak a vonalak lágyágba és finomságba, (a sorozat legszebb lapja). Érdekes a művész apró hieroglif-szerű, egyéni árnyékolása, ez sokhelyütt döntő módon hozzájárul a lapok hatásához. A fény és árnyék elosztása nem mindenhol a legsikerültebb s ennek következtében egyéni-másik lap kompozíciója is megtört. *Dallos Hanna* fejlődésének komoly állomása ez a fametszés kötet, ha lényegében újat nem is hozott benne. A művészi külső kiállítás, a sokszorosítás szeretteljes gondossága az Egyetemi Nyomdát dicséri.

Arion.

ZENE:

AZ ORSZÁG NAGYNEVŰ hegedűmestereit ünnepli ma a zenei közelet és a lapok sokat írnak a hegedűről meg a hegedűlétről. Nékem a hegedűről mindig a *brácsa* jut az eszembe. Ez nyilván csak amolyan kényszerképzet, mondjuk zenei terheltségemnek egyik dokumentuma. A brácsa és hegedű viszonyát valahogy olyannak képzelem, mint amilyen a saxofon és klarinét között van. Zenetörténetileg és esztétikailag is teljesen indokolatlan megállapítás ez és még világosabb fényt vet agyműködésem fentemlített beteges elváltozásaira. De ha már teljesen őszinte akarok lenni, azt is be kell vallanom, hogy a brácsával mindig *Paul Hindemith* neve merül fel bennem. Tehetséges fiatalember — mondanék a szakemberek. Nemesak brácsázik, de komponál is, ami elég mérsékelt dolog egy ilyen tehetségesnek tartott fiatalembertől. A kompozícióit nálunk alig ismerik, bár a filharmonikusok egy alkalommal költséget és fúradságot nem kímélve blattolták le *brácsa-versenyművét*. Dehát nem sok port vert fel vele — nálunk! Nem is beszélnek róla bővebben, ha a német zenei közéletben betöltött szerepével kapcsolatban nem kellene egyet-mást megemlítenem. Mikor *Hilfer*két átvették a hatalmat, többek között *Hindemith* körül is bajok támadtak. Bár származásait illetőleg lényegesen kifogás alig merülhetett fel, de *Hindemith* tagadatlanul modern komponista volt világlejtében és modernsége sok tekintetben túlmúlt a *Pfitzner* által megvont *fajzszerűség* határain. Ami ezen túlmegy, az ma Németországban nem szalonképes dolog, ami pedig ott ma nem szalonképes, annak jobb lett volna meg sem születnie. *Node Hindemith* kompozícióit már akkor meglehetősen közismertek voltak Németországban, mikor *Hitler* stb. stb. és már nem lehetett azokat

letagadni. *Hindemith* nem is tagadta — sőt! Mikor a német fajkutató intézet felhívást intézett hozzá, hogy a fajtermék zene jövője és a saját jól felfogott érdekében, ősei származását igazolanda, családfáját minél előbb az intézet megfelelő szakosztálya alá elterjeszteni sziveskedjék, *Hindemith* valamely furcsán üzent vissza fentnevezett intézetnek. Mégpedig azt, hogy ő csak muzikus ugyan, de semmiesetre sem fajkutya, hogy hibátlan pedigregjét a nagy nyilvánosság előtt villogtassa. Ennek ellenére *Hindemith* még ma is Németországban él, sőt játszák is a műveit. Ez jellemző a németországi viszonyokra, de ugyanez jellemző az olaszországi kultúrviszonyokra is. És itt mutatkozik meg az, ami a fasizmus külföldi képét megkülönbözteti a hazai formától. *Olaszországban* jött *Mussolini* — és *Marinetti*, a futuristák vezére hivatalos faktorrá lett. *Németországban* jött *Hitler* — és *Hindemith* maradt ott. Sőt *Paul Dessau* is még ott dolgozik, bár ez a szintén fiatal muzikus már alig rendelkezik olyan kifogástalan családi múlttal, mint az ma ott feltétlenül kívánatosnak lenne mondhatni. Nálunk jött — mondjuk *Bethlen* — és...? A fiatalság szempontjából pedig mégsem egészen mindegy, hogy *Casella* vagy *Dohnányi*-e a zenei szöveg.

A fiatalság problémája nem önmagában megoldható probléma. Végleges megoldása csak a társadalom szerkezetének teljes megváltoztatásával érhető el. Már pedig sem *Mussolini*, sem *Hitler* nem óhajta ilyen módon megoldani a problémáit. De jól kihasználják a megnyilatkozó vagy fiatalság forrongó hangulatát, kulturális téren is. Önálló és önmagában megoldandó problémának nyilvánítják a fiatalság ügyét és ezzel már fasszállták is a melléjük kényszerültek. Nálunk ezzel szemben a közelet vezetői még kulturális téren sem hajlandók a fiatalság ügyét vállalni. Sem önálló kérdésnek, sem az általános társadalmi válság jelének nem ismerik el.

A budapesti zenei főiskola évről-évre tucatszámra ereszti szélének a hétpecesétes, *márkázott* művészeket. A fentnevezett szél aztán vagy jobb házába sodorja őket, vagy a porba fújja és vastag homokrétéig alá temeti el. Ez alatt a társadalmi homokrétéig alatt él itthon a fiatal és korszerű zenei művelő magyar muzikusgeneráció. Az újonnan jöttek ráraakodnak a régebben ottfekvőkre, de mindez nem látszik. A homok mindent eltakar!

Justus György.

SZASZ MIKLÓS hangversenyei: Okt. 13. Párisi Trió kamarastje. Zenek: Okt. 27. Vasa Pihoda hegedűestje. Zenek. Okt. 30. „Umze” Bartók estje. Zenek. Nov. 9. Haydu István gordonka estje. Zenek. Nov. 13. Kerntler—Országh—Friss trió, Zeneakadémia. (X)

Használja a Mikrofarad rádiótechnikai és vill. gyár gyártmányait V., Berlini-tér 3.

Felelős szerkesztő és kiadó: DÉNES BÉLA. Minden cikkért írja fel. Kéziratokat nem adunk vissza. A „Független Szemle” megjelenik évente 10-szer. Előfizetési ára: évi 3.— pengő. Külföldre 1 dollár, illetve az ennek megfelelő összeg. Postatakarékszám: 51.202.

Következő számunk megjelenési ideje: november 15.

Kérjük a hátralékos előfizetői díjak haladéktalan beküldését.

Csehszlovákiai előfizetőink pénzküldeményeiket Weisz Zoltán (Mukacevo, Duchnovicova 14.) címére küldjék.